

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Pavla Křížková

Obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání a německý jazyk se
zaměřením na vzdělávání

Dějiny školství v Čechách pod Kosířem

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Prostějově dne 7. 4. 2020

.....

Pavla Křížková

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D., za odborné vedení a rady při zpracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu v Prostějově za pomoc při bádání v archiváliích a v neposlední řadě ředitelce Základní a mateřské školy v Čechách pod Kosířem Bc. Ivetě Slámové za poskytnutí materiálů týkajících se dějin školy.

Obsah

Úvod.....	6
1 Dějiny školství v českých zemích	8
1. 1 Školství v českých zemích od počátků do začátku 17. století.....	8
1. 2 Školství v českých zemích v 17. století a v první polovině 18. století.....	9
1. 3 Školství v českých zemích od poslední třetiny 18. století do poloviny 19. století	9
1. 4 Školství v českých zemích od druhé poloviny 19. století do roku 1918	11
1. 5 České školství v letech 1918 až 1939	12
1. 6 České školství v období nacistické okupace	12
1. 7 České školství po roce 1945.....	13
2 Čechy pod Kosířem	14
2. 1 Významné osobnosti a rody	14
2. 1. 1 <i>Portugalský rod Silva-Tarouca</i>	14
2. 1. 2 <i>Rodina Smekalů</i>	15
2. 1. 3 <i>Josef Mánes</i>	16
2. 1. 4 <i>Jan Karel Hunčovský</i>	17
2. 1. 5 <i>Rudolf Hlubinka</i>	18
2. 1. 6 <i>Ing. František Smékal</i>	19
2. 1. 7 <i>Akademik Ing. Dr. Bedřich Hacar, DrSc.</i>	19
2. 1. 8 <i>Václav Obr</i>	19
2. 2 Spolky a sdružení	20
2. 2. 1 <i>TJ Sokol</i>	20
3 Historie obce a první zmínky o školství v Čechách pod Kosířem	22
4 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1869 do roku 1914	25
5 Školství v Čechách pod Kosířem v období první světové války	27

6 Školství v Čechách pod Kosířem v meziválečném období	29
7 Školství v Čechách pod Kosířem v období nacistické okupace	32
8 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1945 do roku 1963	37
9 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1964 do roku 1988	42
10 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1989 po současnost	46
Závěr	50
Seznam použité literatury a pramenů	52

Úvod

Moje bakalářská práce nese název Dějiny školství v Čechách pod Kosířem. Nejprve jsem však chtěla psát o historii školství v Prostějově nebo v Kostelci na Hané. Jelikož obě práce již existují, rozhodla jsem se, že se budu věnovat Čechám pod Kosířem. Tato krásná hanácká obec se nachází na Moravě v okrese Prostějov v Olomouckém kraji. Protože bydlím v blízkém Prostějově, mohu tak obec Čechy pod Kosířem a její okolí kdykoli navštívit. Nejraději zde trávím čas procházkami na Kosíř nebo pobytem v zámecké zahradě.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je podat historický vývoj školství v Čechách pod Kosířem od jeho počátků až do jeho současné podoby. Rozvoj školství v této obci byl rozhodně ovlivněn transformací školství na našem území, proto v první kapitole obecně nastíním historii a hlavní změny českého školství od nejstarších počátků až po současnost. Tuto část rozdělím pro lepší přehlednost do podkapitol, ve kterých chronologicky přiblížím jednotlivá období.

Druhou kapitolu věnuji významným rodům, osobnostem a spolkům, které souvisí s Čechami pod Kosířem. Velkou pozornost si v první řadě zaslouží portugalský rod Silva-Tarouca, který vlastnil panství a zámek v této obci téměř dvě stě let. Dále zmíním českého malíře Josefa Mánesa, který zde v 19. století pobýval. Důležitou osobností je rovněž Václav Obr, který vybudoval v Čechách pod Kosířem Muzeum historických kočárů. Též se zaměřím na místní rodáky, kteří navštěvovali zdejší školu.

V následujících kapitolách se budu zabývat vznikem a vývojem školství v Čechách pod Kosířem. Zaměřím se na budovu školy, na osobnosti, které v ní působily a na změny, kterými si škola postupně prošla. Tyto kapitoly budou provázány historií obce a událostmi, které se v ní v průběhu let odehrály a nějakým způsobem ovlivnily místní školu.

Při psaní této práce budu vycházet z archivních materiálů, zejména ze školních kronik. Tři školní kroniky jsou uloženy ve Státním okresním archivu Prostějov a z toho dvě z nich jsou zpracovány v digitalizované podobě. Kronika z let 1955 až 1990 se nachází ve škole v Čechách pod Kosířem. Dále využiji dostupné literatury, která se bude vztahovat k tématu této práce. Roku 2018 vydala obec Čechy pod Kosířem novou knihu, která poskytuje informace o této obci a rovněž podává stručný náhled na její historii. Také budu čerpat z monografií, které se týkají dějin a vývoje českého školství. Informace z nich použiji především v první kapitole. Protože neexistuje publikace, která

by se zabývala výhradně školstvím v Čechách pod Kosířem, pokusím se vyhledat časopisy a noviny, které by mohly obsahovat různé poznatky vztahující se k mému tématu. V neposlední řadě se budu snažit minimalizovat internetové zdroje.

1 Dějiny školství v českých zemích

Školství na našem území prošlo za dobu svojí existence řadou změn, které souvisely s tehdejšími společenskými podmínkami. V této kapitole se věnuji historii a vývoji českého školství od počátků až do jeho současné podoby.

1. 1 Školství v českých zemích od počátků do začátku 17. století

Počátky školství na našem území můžeme datovat již od 9. století. V roce 863 byli pozváni na Moravu slovanští věrozvěstové Konstantin a Metoděj, kteří zde šířili křesťanství, ale zároveň vykonávali i učitelskou činnost. Již tehdy patrně existovaly první slovanské školy na území Velké Moravy, které měly být později nahrazeny školou, která pravděpodobně vznikla přibližně roku 890 na Pražském hradě.

„S šířením křesťanství vznikly v našich zemích klášterní a katedrální školy.“¹ Nejznámější klášterní školy na našem území byly založeny v Broumově, Břevnově a Rajhradě. Tyto školy poskytovaly vzdělání řádových mnichů. Vedle nich byly v 10. století zřizovány katedrální školy, které zabezpečovaly zvýšení vzdělanosti duchovních. Významná katedrální škola vznikla po roce 973 v Praze při sv. Vítu. Existovaly také farní školy, kde se vyučovalo základům o křesťanském náboženství.

Ve 13. století, zároveň s hospodářským rozvojem, začala města nově zakládat školy městské označované též jako partikulární neboli částečné, které připravovaly žáky na univerzitní studium.

Velký význam nese rok 1348, který představuje založení Karlovy univerzity v Praze. Tato univerzita obsahovala čtyři fakulty: artistickou, medicínskou, právnickou a teologickou. Vyučovacím jazykem zde byla latina. Pražská univerzita znamenala bezpochyby pokrok ve zvýšení vzdělanosti na našem území.

Školství procházelo změnou i v době husitské. Tehdy se začal důsledně prosazovat český jazyk. *„Husitství zamýšlelo revolučním způsobem zpřístupnit základní vzdělání v mateřském jazyce všem vrstvám společnosti, měly se vzdělávat i ženy a dívky.“²*

Roku 1457 byla založena jednota českých bratří v Kunvaldu v Čechách. Významným představitelem tohoto protikatolického hnutí se stal biskup Jan Blahoslav,

¹ Králíková, M., Nečesaný, J., Spěváček, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. s. 13.

² Štverák, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 58-59.

teolog, humanista a autor česky psaných učebnic. „*Jeho přičiněním byly v 16. stol. v Čechách i na Moravě zakládány bratrské školy nižší i vyšší (Přerov, Prostějov, Ivančice, Fulnek, Mladá Boleslav a další).*“³ Velký důraz se kladl na péči o mateřský jazyk a znalost čtení a psaní.

Důležitou osobností 17. století byl český myslitel Jan Amos Komenský, který jako jeden z prvních prosazoval požadavek, aby se všichni lidé učili všemu. „*Komenský měl značný vliv na pedagogické myšlení a na praxi školy na celém světě.*“⁴

1. 2 Školství v českých zemích v 17. století a v první polovině 18. století

Období po bitvě na Bílé hoře bývá u nás označováno jako doba temna. V českých zemích nastává násilná rekatolizace. Katolická církev řídila nejen kulturní život, ale i školství. Protestantké školy zanikaly. Na našem území působil jezuitský řád, který řídil Karlovu univerzitu a zároveň zřizoval například v Praze, Olomouci a Českém Krumlově gymnázia.

„*Jezuité záměrně přenechávali nižší školy jiným církevním řádům a zaměřovali se v první řadě na školství střední a vysoké.*“⁵ Šlo jim především o výchovu nadaných žáků z bohatých a vlivných rodin. Vyučování bylo bezplatné a probíhalo v latině, která se měla užívat i v běžné řeči. „*Chovanci byli vedeni k tomu, aby se navzájem hlídali a udávali, prefekt měl mezi žáky vyzvědače, kteří mu podávali zprávy o profesorech.*“⁶

O nižší školství v českých zemích pečovali piaristé, kteří se starali o mateřský jazyk žáků. Tento řád založil školy například v Mikulově, Litomyšli, Praze a Kroměříži.

České školství postupně upadalo a ocitalo se na nízké úrovni. Škol pomalu ubývalo. „*Nedostávalo se dobrých učebnic a náležitých vyučovacích pomůcek.*“⁷

1. 3 Školství v českých zemích od poslední třetiny 18. století do poloviny 19. století

Podstatný obrat v českém školství nastal v poslední třetině 18. století. Marie Terezie se snažila ze zaostalého Rakouska, jehož součástí byly i české země, vytvořit silný stát po stránce hospodářské i politické. K tomu bylo nezbytné provést i reformy ve školství.

³ Králíková, M., Nečesaný, J., Spěváček, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. s. 18-19.

⁴ Horák, J., Kratochvíl, M. *Nástin dějin pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita, 2001. s. 45.

⁵ Štverák, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 80.

⁶ Králíková, M., Nečesaný, J., Spěváček, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. s. 20.

⁷ Štverák, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 147.

Otázek školství se ujal stát. „*K urychlené reorganizaci všeho školství přispělo zrušení jezuitského řádu roku 1773.*“⁸ Jezuitské školy byly postátněny. Nově byl roku 1774 vydán Všeobecný školní řád, který platil pro všechny rakouské země. Tímto řádem byla zavedena nejen povinná školní docházka, nýbrž i tři druhy elementárních škol. Byly to školy triviální, hlavní a normální.

Triviální školy byly zřizovány při farách a navštěvovali je děti z chudých rodin. Vyučovalo se zde pouze trivium (čtení, psaní, počítání), náboženství a základy hospodářství. Protože vyučování probíhalo v jazyce obyvatelstva, jednalo se tak o jediný typ české školy. V krajských městech byly zakládány školy hlavní, které byly určeny pro střední stav. Probíhala v nich výuka trivia, německé gramatiky a základů latiny. „*Ve čtvrté třídě bylo do učebního plánu zařazeno i rýsování, geometrie, zeměpis, stavitelství a elementární poučení o přírodních vědách.*“⁹ V první třídě se učivo probíralo v češtině, v druhé třídě částečně i německy a ve třetí třídě již pouze v německém jazyce. Školy normální se nacházely v hlavních zemských městech, například v Praze, Brně a Opavě. Tyto školy měly rozšířenou osnovu škol hlavních. Při školách normálních a některých školách hlavních vznikaly tzv. preparandy, což byly přípravy pro budoucí učitele. Výuka v normálních školách i v preparandách probíhala v německém jazyce.

Ohledně středního školství existovala pětiletá gymnázia, která měla připravit žáky pro univerzitní studium. Později bylo vzdělávání na všech gymnáziích prodlouženo na 6 let.

Můžeme říci, že za vlády Marie Terezie a Josefa II. došlo ke zvýšení vzdělanosti obyvatel a také k vylepšení dosud existující školství.

Je také nutné podotknout, že od konce 18. do poloviny 19. století začíná být učitelství chápáno jako důležité povolání. Tehdejší učitelé vykonávali pedagogickou činnost ve vlasteneckém duchu. Snažili se především prosadit výuku v českém jazyce. Zakládali knihovny a různé kroužky a v neposlední řadě kladli důraz na zkvalitnění hospodaření.

Ve třicátých letech 19. století začínají být v českých zemích zakládány první opatrovny, které sloužily k výchově dětí předškolního věku. Byly zřizovány například v Praze, Plzni a Hradci Králové.

⁸ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 119.

⁹ Horák, J., Kratochvíl, M. *Nástin dějin pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita, 2001. s. 64.

1. 4 Školství v českých zemích od druhé poloviny 19. století do roku 1918

„Po porážce buržoazní revoluce v letech 1848-49 nastalo v rakouské monarchii období bachovského absolutismu.“¹⁰ Školství bylo v rukou katolické církve, která prosazovala především náboženství. Roku 1849 proběhla reforma, která prodloužila délku studia na gymnáziích na 8 let a zároveň modernizovala a rozšířila výuku v daných předmětech. Téhož roku byly budovány takzvané reálky jako školy všeobecně vzdělávací. Jednalo se o další typ středních škol, které byly šestileté. Nižší školství neprošlo žádnými změnami a ocitalo se na velmi nízké úrovni. „Rozvoj techniky a průmyslu vedl v polovině 19. století ke zřízení první české průmyslové školy.“¹¹ Tuto školu navštěvoval velký počet zájemců, zejména tovaryšů a učňů.

V roce 1868 získává kontrolu nad školstvím stát. Vznikají nové spolky jako například Hlahol a Sokol. Roku 1869 byl vydán říšský školský zákon, který upravoval pouze elementární školství. Stanovil osmiletou školní povinnost pro chlapce i dívky a rozšířil obsah vzdělání o přírodopis, zeměpis, dějepis, měřictví, tělesnou výchovu a zpěv. Vedle škol obecných, které byly povinné, začaly být zakládány nepovinné školy měšťanské.

S tímto zákonem nesouhlasila především katolická církev a konzervativní šlechta. Proto roku 1883 vyšla v platnost školská novela, která značně poškodila naše školství. Zaváděla takzvané úlevy ve školní docházce. „*Mládež od 12 let nemusela od dubna do listopadu chodit do školy.*“¹² Dále například snížila učitelské platy a dokonce i úroveň výuky v některých předmětech učitelského vzdělávání.

V druhé polovině 19. století se vyvíjely instituce pro děti předškolního věku. V této době byla zřízena první česká mateřská škola v Praze. Existovaly již tedy tři typy zařízení pro předškolní výchovu, těmi byly opatrovny, dětské zahrádky a mateřské školy.

Na sklonku 19. století se začíná v českých zemích rozvíjet v první řadě střední školství. Nově vznikají reálná a reformní reálná gymnázia. Rozmach můžeme zaznamenat i u středního dívčího školství. V 90. letech bylo v Praze otevřeno první dívčí gymnázium Minerva. Zásadní změna nastala také v oblasti vysokých škol.

¹⁰ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 155.

¹¹ Vališová, A., Kasíková, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. s. 73.

¹² Horák, J., Kratochvíl, M. *Nástin dějin pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita, 2001. s. 74.

„Říšským zákonem z roku 1882 byla universita rozdělena na dvě, německou a českou.“¹³

1. 5 České školství v letech 1918 až 1939

Dne 28. října 1918 vzniká samostatný československý stát, který převzal školské zákony z období Rakousko-Uherska. Školský systém zůstává tedy v podstatě zachován, dochází pouze k dílčím úpravám, které zavedl v roce 1922 takzvaný Malý školský zákon. Tento zákon obnovil osmiletou povinnou školní docházku a také povinnost výuky tělocviku pro dívky. Dále zavedl ruční práce pro chlapce a občanskou nauku a výchovu jako dva nové předměty. Postupně se také zredukoval počet žáků ve třídě z 80 na 60. Můžeme říci, že tento zákon, který platil na celém území republiky, se nezabýval zásadními otázkami školské reformy.

V oblasti lidového vzdělávání se razantně navýšilo množství obecných a měšťanských škol. Ve městech se vyskytovaly obecné školy pětileté, na venkově byly typické tzv. dvoutřídky a jednotřídky.

Co se týče středního školství, zde bylo zpřístupněno studium dívek, čímž se zvýšil počet studentů. Postupně byla zakládána nová reálná gymnázia, která ve dvacátých letech představovala již polovinu všech středních škol.

Nejvýraznější změnou v tomto období bylo založení nových vysokých škol. „Roku 1919 byla zřízena druhá česká univerzita – Masarykova univerzita v Brně.“¹⁴ Téhož roku byla otevřena Komenského univerzita v Bratislavě, která se tak stala první slovenskou vysokou školou.

1. 6 České školství v období nacistické okupace

V letech 1939 až 1945 byly české země okupovány nacistickým Německem. Nacisté násilně potlačovali české školství. Zasahovali do vzdělávacích obsahů a zakazovali používat některé učebnice. „Vše, co by připomínalo národní svébytnost českého národa, bylo ze škol vymýceno.“¹⁵ Výuka němčiny byla zavedena jako povinná a její počet hodin se navýšil.

Dne 17. listopadu 1939 byly uzavřeny všechny české vysoké školy. Současně bylo zastřeleno několik studentů a spousta jich byla odvečena do koncentračních

¹³ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 237.

¹⁴ Vališová, A., Kasíková, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. s. 80.

¹⁵ Horák, J., Kratochvíl, M. *Nástin dějin pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita, 2001. s. 104.

táborů. Datum 17. listopadu se stalo Mezinárodním dnem studentstva, kterým si připomínáme tuto drastickou událost.

1. 7 České školství po roce 1945

Po 2. světové válce bylo československé školství velmi rychle obnoveno. Došlo k znovuootevření vysokých škol, na kterých bylo předválečným studentům umožněno dodatečně dokončit studium. Roku 1945 se stal ministrem školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, který usiloval o jednotnou školu. Po únorových událostech v roce 1948 byl přijat zákon o základní úpravě jednotného školství. *„Podle tohoto zákona byla vybudována jednotná státní škola, bezplatná, rozdělená na 3 stupně s povinnou devítiletou docházkou do školy národní a střední.“¹⁶* Školy měly dbát o všestranný rozvoj žáků a vychovávat je v politicky a národně uvědomělé občany.

Ve čtyřicátých letech byly zakládány pedagogické fakulty při univerzitách v Praze, Brně a Olomouci, na kterých se realizovalo úplné vysokoškolské vzdělávání učitelů.

Roku 1960 byl vydán zákon o soustavě výchovy a vzdělání. *„Podle tohoto zákona tvoří výchovně vzdělávací zařízení jednotný systém, v němž jednotlivé stupně a typy škol na sebe navazují a umožňují získat postupně i nejvyšší vzdělání.“¹⁷*

Po listopadu 1989 došlo k transformaci českého školství. V důsledku politických a ekonomických změn byla zrušena jednotná škola, kterou nahradil náš současný školský systém.

¹⁶ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 349-350.

¹⁷ Somr, M., Máteř, J., Štverák, V. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 310.

2 Čechy pod Kosířem

Čechy pod Kosířem se nacházejí na Moravě v okrese Prostějov v Olomouckém kraji. V této hanácké obci působilo několik významných rodů, osobností a spolků, které si zaslouží pozornost.

2. 1 Významné osobnosti a rody

Čechy pod Kosířem byly nejen působištěm, nýbrž také rodištěm několika více či méně známých rodů a osobností, které by neměly být opomenuty.

2. 1. 1 Portugalský rod Silva-Tarouca

V roce 1768 zakoupil české panství a zámek v Čechách pod Kosířem hrabě Manuel Teles Meneses Castro da Silva-Tarouca. Tento významný portugalský šlechtic působil za svého života jako ministr a rádce císaře Karla VI. a císařovny Marie Terezie. Jeho manželkou se stala Johana Amabilie, vévodkyně Holstein-Sondenburg-Beck, se kterou měl jediného syna Františka Štěpána.

Hrabě František Štěpán se ujal správy českého panství, kde však neměl své trvalé sídlo. Upřednostňoval velkoměstský život, a proto se zdržoval především ve Vídni. Roku 1772 se oženil s císařskou dvorní dámou Marií Kristinou Schönborn-Heussenstamm, která mu porodila celkem šest dětí. *„Hraběnka Marie Kristina rozhodně neměla příliš šťastný život se svým krásným manželem, který málem připravil rod o rozsáhlé panství a majetek.“*¹⁸

Jejich prvorozený syn František Josef I. si vzal hraběnku Marii Leopoldinu, která mu velice pomáhala zlepšit hospodaření na moravských statcích. Sama v padesátých letech 19. století řídila celé hospodářství v Čechách pod Kosířem. Jejich druhorozený syn Ervín Vilém nechal rozsáhle přebudovat rodinné sídlo v Čechách pod Kosířem do dnešní podoby.

Po sebevraždě duševně nemocného Ervína Viléma se dědicem stává jeho bratr Bedřich August Karel, který se narodil roku 1816 přímo v Čechách pod Kosířem. Hrabě Bedřich vystudoval gymnázium ve Vídni a poté filozofii a teologii v Olomouci. *„Hloubavost a snaha po větším vzdělání mu zůstala po celý život.“*¹⁹ Byl velkým přítelem Josefa Mánesa a aktivně se věnoval činnosti duchovního, a proto se zřekl práva vládnout rodinnými statky ve prospěch svého mladšího bratra Augusta Alexandra.

¹⁸ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 14.

¹⁹ Tamtéž, s. 29.

Hrabě August Alexandr vedl nákladný a společensky rušný život. Byl velmi pohostinný. Na zámek v Čechách pod Kosířem si často zval příbuzné a přátele, včetně důstojníků prostějovského hulánského pluku. „*V domě panovala vždycky harmonie a veselá nálada.*“²⁰ V letech 1849 až 1871 se těchto setkání účastnil také Josef Mánes.

Po smrti Augusta Alexandra se ujal majetku českého panství jeho syn František Josef II., který se stal úspěšným odborníkem na parky, zahrady a chov koní. Velmi dobře také pečoval o hospodaření svého panství a působil jako znamenitý kreslír a spisovatel. Se svým bratrem Arnoštem Emanuelem měl stejné zájmy. Oba se především rádi projížděli na koni.

Hrabě Arnošt Emanuel se narodil 3. 1. 1860 v Čechách pod Kosířem. Byl autorem velkého množství odborných knih o pěstitelství. „*V letech 1917-1918 vykonával funkci ministra orby v Rakousku-Uhersku.*“²¹

Posledním držitelem panství se stal František Arnošt, syn Františka Josefa II. „*Žil na zámku ještě v době, kdy nacisté na majetek uvalili nucenou správu Velkoněmecké říše, on se ale vždy hlásil k české národnosti.*“²² Protože neměl děti, byl zámek a majetek rodu po jeho smrti vyvlastněn československým státem.

Portugalský rod Silva-Tarouca setrval u nás na Moravě, především na zámku v Čechách pod Kosířem, až do roku 1945 a měl nepochybně vliv na českou kulturu a společnost.

2. 1. 2 Rodina Smekalů

Rodina Smekalů bydlela ve spojených obcích Ústín-Skalov, později se však přestěhovala do Čech pod Kosířem. Zde se otec Antonín Smekal, který byl vyučeným košíkářem, věnoval zhotovování potřeb pro domácnost a hospodářství z lýka, slámy a proutí. Jeho ošatky, košíky a vědra se používaly po vysmolení k nošení vody a uplatnily se zejména při požárech, který byl hašený pomocí lidského řetězu a právě těchto smolených košů na vodu.

Továrník Smekal měl tři syny Františka, Adama a Pavla, kteří mu pomáhali při výrobě. Společně si pořídili větší dům, kde nově vyráběli dřevěné ruční stříkačky a dřevěné berlovky na kolečkách. Nejstarší syn František, který byl vyučeným

²⁰ Gračka, F. *Silva-Taroucové v Rakousku-Uhersku a jejich historický přínos pro náš hanácký kraj*. Čechy pod Kosířem, 2008. s. 26.

²¹ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 41.

²² Štěpánek, P. *Mecenáši Josefa Mánesa: portugalský rod Silva Tarouca a jeho vliv na českou kulturu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 58.

provazníkem, se ujal vedení firmy. Po jednom větším požáru, při kterém shořela většina dílen, nechal v roce 1857 postavit novou větší budovu. „*Roku 1857 odvedl také první čtyřkolovou stříkačku továrně na tabák v Hodoníně.*“²³ Firma Bratři Smekalové se neustále zdokonalovala. Byly využívány nové stroje a technologie.

Po smrti Františka převzal vedení závodu v Praze na Smíchově a ve Slatiňanech u Chrudimi jeho vystudovaný a zcestovalý syn Raimund August Smekal. „*V r. 1918 přešly veškeré závody v majetek společnosti s ručením omezeným a název firmy zněl: R. A. Smekal s. r. obmezeným.*“²⁴ V čele podniku byl nadále R. A. Smekal. Od roku 1934 začíná v důsledku hospodářské a finanční krize společnost upadat. V následujících letech byla výroba obnovena a později převzata firmou Sigmund-Chema v Lutíně u Olomouce.

Stříkačky a hasičské potřeby, které byly zhotoveny v továrně v Čechách pod Kosířem, hasily v roce 1881 požár Národního divadla v Praze. „*O dobré kvalitě stříkaček firmy Smekal svědčí i skutečnost, že byly žádány nejen hasiči v zemích celé Evropy, ale i v Egyptě a Číně.*“²⁵

Dnes můžeme v Čechách pod Kosířem navštívit hasičské muzeum, které stojí právě na místě bývalé továrny R. A. Smekala.

2. 1. 3 Josef Mánes

V 19. století pobýval významný český malíř a také zakladatel českého novodobého malířství Josef Mánes v Čechách pod Kosířem. Narodil se 12. května 1820 v Praze jako první syn Antonína Mánesa a jeho ženy Magdalény. Měl však starší sestru Amálii a o osm let mladšího bratra Quida. Otec Antonín Mánes působil jako učitel na malířské akademii. Rodina bydlela v Praze, kde také malý Josef začal navštěvovat školu. Již ve čtvrté třídě vynikal v kreslení. „*Na pražskou malířskou Akademii vstoupil Josef Mánes na podzim 1835, když mu bylo teprve patnáct let.*“²⁶ Již zde začal získávat ocenění za své kresby.

Jeho první cestu do Čech pod Kosířem nelze přesně stanovit, avšak pravděpodobně to bylo již v době, kdy se na pražské akademii seznámil s hrabětem Bedřichem Silva-Taroucou. Hrabě přijel do Prahy roku 1837 a tři roky zde studoval

²³ Mader, Z. *140 let Sboru dobrovolných hasičů: 1875-2015*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2015. s. 9.

²⁴ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 54.

²⁵ Mader, Z. *Čechy pod Kosířem a jejich pamětihodnosti*. *Hanácký kalendář*, 2010, s. 79.

²⁶ Hlaváček, L. *Josef Mánes a umělecká rodina Mánesů*. Praha: Melantrich, 1988. s. 19.

malířství u Antonína Mánesa. „První zaručená návštěva Josefa Mánesa na zámku v Čechách pod Kosířem je z 16. až 18. února 1849.“²⁷ Ještě téhož roku v říjnu odcestoval znovu na zámek, kde strávil celý jeden rok. „Za tohoto pobytu, který trval až do října roku následujícího, vytvořil vynikající dílo *Líbánky na Hané* a řadu dalších národopisných studií, práce, které jsou jedinečným dokladem toho, jak se v polovině devatenáctého století oblékal prostý hanácký lid.“²⁸

Jeden z významných pobytů Josefa Mánesa na Hané proběhl v roce 1852, kdy portrétoval Gizelu Silva-Taroucu a Augusta Silva-Taroucu. Mánes tyto návštěvy využíval také i k odpočinku. Ve volných chvílích chodil na procházky po Kosíři a do Krakovce. Rád se projížděl na loďce po zámeckém rybníku a také podnikl výlet do Prostějova, kde se zúčastnil třešňových hodů. „V obci a blízkém okolí navazoval vřelé kontakty mezi sedláky a prostým lidem.“²⁹ Venkovský lid byl pro něj inspirací. Velmi detailně například zachytil podrobnosti krojů.

Po návratu z Ruska na Moravu u něj propukla těžká duševní choroba, které nakonec 9. prosince 1871, bez přátel a v naprosté chudobě, podlehl.

Je zřejmé, že tvorba Josefa Mánesa je velmi úzce spjata s hanáckou, podkosířskou krajinou a jejím lidem, zejména pak s hraběcím rodem Silva-Tarouca. Mánes patřil mezi časté a vzácné hosty na zámku v Čechách pod Kosířem. Na Hanou jezdil velmi rád a vytvořil zde krásná díla. Jeho tvorba měla rozhodně vliv na rozvoj české malby.

V Čechách pod Kosířem se dodnes nachází pamětní deska Josefa Mánesa, kterou zhotovil pražský akademický sochař Jan Znoj. K jejímu slavnostnímu odhalení došlo dne 29. května 1932. „Deska byla původně umístěna na severním křídle budovy ve výši oken prvního poschodí, kde Mánes údajně za svých pobytů bydlel, a teprve v roce 1945 ji z tohoto nedůstojného místa přenesli na průčelí hlavní budovy.“³⁰

2. 1. 4 Jan Karel Hunčovský

Významným rodákem Čech pod Kosířem se stal Jan Karel Hunčovský, který se narodil 14. května 1752. Vyučil se u svého otce, který byl místním uznávaným

²⁷ Bezrouková, A., Dostálová, H., Hošek, K. a kol. *Čechy pod Kosířem. Historie a současnost*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1990. s. 21.

²⁸ Koudelka, O. Pobyt Josefa Mánesa v Čechách pod Kosířem. *Hanácký rok*, 2010, roč. 1, s. 92.

²⁹ Gračka, F. Velký zámecký rybník v Čechách pod Kosířem. *Hanácký kalendář*, 2005, s. 33.

³⁰ Bezrouková, A., Dostálová, H., Hošek, K. a kol. *Čechy pod Kosířem. Historie a současnost*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1990. s. 27.

ranhojičem. Vystudoval gymnázium v Olomouci a poté se věnoval studiu medicíny ve Vídni a Miláně.

V sedmdesátých letech byl vybrán spolu s dalšími lékaři, aby se učil chirurgii v cizině. „*Roku 1780 byl vyslán státem na studijní pobyt do Paříže a Londýna, kde navštívil řadu nemocnic, zejména jejich chirurgických oddělení, v nichž se pracovalo novými, pokrokovými metodami.*“³¹ Díky těmto cestám se naučil novým jazykům a mohl tak překládat významná lékařská díla. Uměl mluvit plynule německy, italsky, anglicky a francouzsky. Také on sám napsal několik knih. Z jeho významných spisů můžeme jmenovat knihu *Anweisung zu chirurgischen Operationen* nebo knihu, ve které shrnul své poznatky o medicíně z pobytů v Anglii a Francii.

Po svém návratu do Vídně byl zaměstnán jako učitel na lékařsko-chirurgické škole v Gumpendorfu, kde přednášel anatomii, fyziologii, všeobecnou patologii a terapii a nauku o operacích. „*Když tato škola byla roku 1785 změněna na Vojenskou lékařsko-chirurgickou akademii Josefinum a přeložena do Vídně, stal se Hunčovský profesorem Josefina, později zástupcem jeho ředitele.*“³²

Za svého života působil i jako osobní lékař rakouského císaře Leopolda II. a také léčil proslulé hudebníky, například Wolfganga Amadea Mozarta a Ludvíka van Beethovena.

Zemřel předčasně dne 4. dubna 1798 na následek otravy krve po zranění prstu při operaci.

2. 1. 5 Rudolf Hlubinka

V Čechách pod Kosířem se také narodil 15. února 1878 Rudolf Hlubinka. Roku 1897 složil maturitu na Slovanském gymnáziu v Olomouci. Poté odešel do Prahy, kde vystudoval práva. Získal práci redaktora Památkového sboru hlavního města Prahy. Velmi podrobně zpracoval seznam a popis všech památkových objektů a chráněných přírodních oblastí v Praze a jejím okolí.

Za zmínku stojí také fakt, že byl příbuzným významného českého národního malíře Mikoláše Aleše. Při studiu práv byli Rudolf s Alšem sousedé. Při vzájemných návštěvách hovořili o hudbě, hradech, zámcích a erbech. Postupně se Rudolf zamiloval do nejmladší Alšovi dcery Elišky, kterou si také po dokončení studia práv vzal.

Rudolf Hlubinka zemřel 2. února 1951 v Praze.

³¹ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 28.

³² Thomas, W. Chirurg osvětské doby z Čech pod Kosířem (Jan Karel Hunčovský). *Střední Morava. Kulturněhistorická revue*, 1998, roč. 4, č. 7, s. 95.

2. 1. 6 Ing. František Smékal

Jako dalšího rodáka Čech pod Kosířem můžeme zmínit Františka Smékala, narozeného 14. září 1882. Po dokončení Vysoké školy báňské v Příbrami pracoval jako závodní inženýr v Pražské železářské společnosti na Kladně. Od roku 1921 byl zaměstnancem Svazu majitelů dolů a v roce 1935 se stal jeho tajemníkem. „*Po válce působil jako koordinátor při přechodu dolů na mírovou těžbu dolů a při přihlašování pohledávek a závazků československých firem vůči Německu a Rakousku.*“³³ Zemřel v Praze 21. prosince 1977.

2. 1. 7 Akademik Ing. Dr. Bedřich Hacar, DrSc.

Do historie obce se dále zapsal Bedřich Hacar, který se narodil 24. května 1893 v Čechách pod Kosířem. Po jeho úspěšné maturitě na reálce v Prostějově se věnoval studiu stavebního inženýrství a kulturního a zeměměřičského účetnictví na Českém vysokém učení technickém v Praze. „*Od roku 1921 pracoval ve výzkumném a zkušebním ústavu hmot a konstrukcí stavebních při ČVUT, jehož byl také spoluzakladatelem.*“³⁴

Jeho výsledky výzkumu byly upotřebeny například při stavbách obchodních domů v Praze či filmových ateliérů na Barrandově. „*U akademika Hacara se skloubila dovednost inženýra, vědce a praktika, tedy i technika s pochopením pro ostatní vědy klasické a univerzitní.*“³⁵ Zemřel 9. října 1963 v Praze, avšak jeho ostatky byly v roce 2017 převezeny do Čech pod Kosířem.

2. 1. 8 Václav Obr

Václav Obr je současný sběratel a restaurátor historických kočárů, který žije v Čechách pod Kosířem. Narodil se v Prostějově 11. 7. 1967. Jako chlapec navštěvoval základní školu v Kostelci na Hané, avšak každé prázdniny trávil ve Lhotě pod Kosířem u svého strýčka, který byl zručným řemeslníkem. Poté vystudoval obor instalatérství v Olomouci. Věnoval se řemeslu a přitom také nějaký čas vrcholnému sportu v kulturistice. Nejprve závodil za Prostějov a později působil jako trenér.

Ve svých pětadvaceti letech se oženil. Díky jeho manželce, která jezdila parkury, si společně pořídili koně a poté také bryčku, která však byla poškozená, proto ji musel Václav opravit. Po nezapomenutelné jízdě na spravené bryčce, začal Václav

³³ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 48.

³⁴ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 33.

³⁵ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 44.

kupovat kočáry a opravovat je. Jeho první výstava kočáru proběhla v roce 2000 v Plumlově. Po čase se sám vypracoval v odborníka a před několika lety získal restaurátorskou licenci. „*O tom, že své řemeslo dokonale zvládl, svědčí ocenění Václava Obra cenou v kategorii osobnost roku 2008 v oblasti kultury, udělenou Olomouckým krajem.*“³⁶

V Čechách pod Kosířem vybuďoval Muzeum historických kočárů, které bylo slavnostně otevřeno 11. července 2009. V muzeu se pořádají také koncerty a vystoupení známých umělců a sborů. „*Kromě expozice v muzeu s dnes již více jak 80 kočáry už od roku 2008 připravuje kolektiv muzea každoročně se svými spolupracovníky mezinárodní symposium starých řemesel JOSEFKOL ve zdejší zámekém parku.*“³⁷ Také sám Václav se každý rok účastní společenských a kulturních akcí, nejen v Čechách pod Kosířem, ale i v širším okolí.

2. 2 Spolky a sdružení

Po druhé polovině 19. století se začaly v Čechách pod Kosířem rozvíjet spolky a zájmová uskupení. Roku 1869 byl založen čtenářsko-pěvecký a roku 1871 katolicko-čtenářský spolek. Dále následovaly Sbor dobrovolných hasičů, občanská beseda, spolek malozemědělský, Domovina, Legionář, Orel, mládež ČNS, stavební a vodní družstvo a mnoho dalších. Důležitým spolkem, který měl vliv na tělovýchovu a vzdělávání tehdejších dětí, byl Sokol.

2. 2. 1 TJ Sokol

První Sokol byl založen v Praze ještě za Rakousko-Uherska roku 1862 jako tělocvičná jednota. Jeho zakladatelé byly doktor Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Zajímavostí je, že první prapor pro pražský Sokol navrhl a namaloval Josef Mánes.

V Čechách pod Kosířem vznikla Tělocvičná jednota Sokol roku 1898 na popud zdejších dělníků, kteří pracovali v Smekalově továrně na výrobu hasičských potřeb. Její členové se roku 1901 zúčastnili IV. všesokolského sletu v Praze. Téhož roku nastal velký rozvoj činnosti Sokola. Avšak firma R. A. Smekal se snažila o to, aby se její zaměstnanci vzdali členství v Sokolu. Postupně mnoho funkcionářů rušilo své členství anebo odcházelo za prací jinač. Jednota postupem času upadala, až se roku 1907 rozpadla úplně.

³⁶ Mader, Z. Čechy pod Kosířem a jejich pamětihodnosti. *Hanácký kalendář*, 2010, s. 82.

³⁷ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 59.

Dne 2. května 1911 byla Tělocvičná jednota Sokol v Čechách pod Kosířem obnovena. Na valné hromadě byl zvolen prvním starostou František Holba a prvním náčelníkem Alois Skulil. O rok později byly Jednotou zakoupeny slavnostní kroje a také založen ženský odbor, ke kterému se přihlásilo celkem 22 žen.

Jedno z větších okrskových cvičení se ve zdejší obci konalo 13. července 1913. Následující rok se Jednota připravovala na zájezd do Brna, kde však bylo cvičení v průběhu přerušeno kvůli atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu. Po vypuknutí první světové války byla veřejná cvičení zakázána. Zároveň byla přerušena činnost Sokola, která byla opět obnovena ihned po vzniku samostatného Československa 28. října 1918.

V současné době TJ Sokol navazuje v obci na své více než stoleté působení. Nynějším starostou Jednoty je Metoděj Vinkler. Jako další spolky a sdružení, které momentálně v Čechách pod Kosířem fungují, můžeme jmenovat například svaz skautů a skautek Junák, hasiče a Klub seniorů, o který je velký zájem.

3 Historie obce a první zmínky o školství v Čechách pod Kosířem

Obec Čechy pod Kosířem leží na rozhraní Hané a Dražanské vrchoviny, na úpatí hory Kosíř, v nadmořské výšce 273 metrů nad mořem. Nachází se tedy na Moravě v okrese Prostějov. Její název byl několikrát pozměněn. Nejdříve doba nesla pojmenování Čechy a poté až do roku 1925 se uplatňovalo označení Čechy na Hané. Termín Čechy pod Kosířem je historicky doložen již roku 1618, avšak úředně byl zaveden až od roku 1925. V období okupace docházelo k násilnému poněmčování, a proto se začalo užívat pro obec německého názvu Tschech. Avšak hned po osvobození se navrátilo k pojmenování Čechy pod Kosířem.

Nejstarší písemná zmínka o této obci pochází z roku 1131. Dokládá se jí, že olomoucké metropolitní kapitule zde náležely dva lány. Od roku 1305 vlastnil obec klášter dominikánek svaté Kateřiny v Olomouci.

Od 14. století se v Čechách pod Kosířem postupně vystřídalo několik známých šlechtických majitelů. Prvním z nich byl Lucek z Čech, kterému patřila pouze polovina zdejší vodní tvrze a část vsi, zatímco druhá byla ve vlastnictví Kunštátů. „*Koncem 14. století Velislav z Meziboře Čechy sjednotil a roku 1416 tvrz i okolí koupil Jindřich z Kravař.*“³⁸ Dalšími majiteli po mocném moravském rodu Kravařů byli páni z Boskovic a Pernštejna.

Na počátku 16. století se uvádí, že byla tvrz v Čechách pustá. „*V roce 1550 koupil Čechy od Pernštejnů místodržící nejvyššího písařství Markrabství moravského Matyáš z Hartunkova a založil nové panství spolu s vesnicemi Služínem, Stařechovicemi, Lhotou a Kníničkami.*“³⁹ V 17. století se vystřídala řada držitelů tvrze a Čech, jimiž byli páni z Hradčan, Prusinovic, Choltic, Lilie a z Hříště. V tehdejší době, v době nevolnictví, se výuka ve škole mohla realizovat právě pouze se svolením těchto majitelů českého panství.

Co se týče válečných událostí, tak i ty se dotkly zdejší obce. Zejména za třicetileté války utrpěla tehdejší osada Čechy a její okolí mnoho škod a ztrát. „*V červnu 1619 byly Čechy „navštíveny“ Švédy, kteří osadu vyloupili a odtáhli k Plumlovu.*“⁴⁰ Později se zmocnili celé Moravy a postupně obsadili Čechy a jejich okolí. Zdejší obyvatelstvo zažívalo těžké časy, protože muselo čelit velmi krutému a bezohlednému

³⁸ Bezrouková, A., Dostálová, H., Hošek, K. a kol. *Čechy pod Kosířem. Historie a současnost.* Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1990. s. 2.

³⁹ Štěpánek, P. *Mecenáši Josefa Mánesa: portugalský rod Silva Tarouca a jeho vliv na českou kulturu.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 52.

⁴⁰ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem.* Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 44.

počinání si Švédů. Švédové sebrali lidem vše, co mohli kdy potřebovat a zároveň ničili, co se dalo.

Přesný rok, kdy škola v Čechách pod Kosířem vznikla, není známý, avšak podle věrohodných důkazů se usuzuje, že zde existovala již v polovině 17. století. Jednalo se o starou farní školu, ve které se vyučovalo čtení, psaní a počítání v českém jazyce. Nejstarší matrika farního archivu Čech pod Kosířem z roku 1635 je psána latinsky a od roku 1642 již česky. Bohužel z ní nelze zjistit osoby, které ve zdejší obci v dřívějším období vyučovaly. Co však z ní vyčíst lze, je fakt, že tehdejším varhaníkem byl jistý Jan Wagner, jehož vedlejší povolání bylo učitelství. Pravděpodobně od roku 1790 se stal novým varhaníkem Jakob Kupka, který se uvádí již i jako zkušený učitel.

Dle farní kroniky chodily do zdejší školy až do roku 1790 nejen děti z Čech pod Kosířem, nýbrž také ze Služína a Stařechovic. „*Stařechovice již měly od roku 1790 školu vlastní.*“⁴¹ Děti ze Služína i nadále navštěvovaly školu v Čechách. Za vlády Marie Terezie byla stanovena povinná školní docházka a nově zavedeny tři druhy elementárních škol. Zdejší škola byla s triviální výukou, což znamenalo, že se v ní žáci měli naučit číst, psát a počítat.

Další obtížná situace nastala pro zdejší obyvatele v polovině 18. století, kdy vpadla na Moravu pruská vojska. Prusové vydrancovali Čechy a jejich okolí. Lidé znovu utrpěli velké škody a ztráty. Byli nuceni odevzdat vojákům vlastní suroviny, zejména obilí. Také byli obráni o všechny majetek. Při druhém vpádu Prusů museli znovu vydat značné zásoby svých potravin a dokonce i peněz.

Další válečné těžkosti přišly s rokem 1805. „*Koncem září přitáhlo do Čech ruské vojsko, které se mělo spojit s vojskem rakouským proti Napoleonovi I.*“⁴² Během těchto napoleonských válek muselo obyvatelstvo odvádět válečné rekvizice, které byly velmi tvrdě ruským vojskem vymáhány. Rusové se nechovali jako spojenci, nýbrž jako nejhorší nepřátelé. „*Po bitvě u Slavkova, kdy se vítězné francouzské vojsko rychlým pochodem blížilo k Olomouci, byly Čechy uchráněny výpalného pohotovým zásahem zámeckého písaře, který vyjednal s francouzským generálem ochrannou stráž.*“⁴³ A právě tato stráž ochránila Čechy před vymáháním výpalného neboli kontribuce.

Nutno podotknout, že ještě v letech 1707 až 1716 vlastnili Čechy pod Kosířem Liechtensteinové, kteří tamní zámek přebudovali na barokní čtyřkřídlý s průčelím

⁴¹ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 61.

⁴² Tamtéž, s. 70.

⁴³ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 44.

obráceným na jih. Na panství se vystřídalo ještě pár majitelů, než jej v roce 1768 odkoupil hrabě Manuel Teles Meneses Castro da Silva-Tarouca. České panství a zámek v Čechách pod Kosířem se tak dostávají do rukou již výše zmíněného portugalského rodu Silva-Tarouca, který u nás na Moravě pobýval téměř dvě stě let. Po smrti posledního držitele panství Františka Arnošta, který byl svobodný a bezdětný, se dostal velkostatek mezi lety 1945 až 1949 do soudního pozůstalostního řízení. „*V roce 1949 byl zámek a celý majetek rodu vyvlastněn československým státem.*“⁴⁴

Kde se nacházela úplně první škola, není přesně známo, avšak později se uvádí, že se vyučovalo v jedné chatrné chalupě na Kramárně, kde byla poté vystavěna továrna na stříkačky, tedy na místě, kde dnes stojí hasičské muzeum. V dobách kdy panství patřilo ještě rodu Silva-Tarouca, přestal být domek na Kramárně vhodný pro výuku. Byl omezený a zchátralý, a proto daroval hrabě Silva-Tarouca na zřízení školy panskou prádelnu. Jednalo se o malou přízemní budovu, která se nacházela u rohu panské zahrady. Nebyla již tolik chatrná, avšak byla nepraktická. Měla malá okénka, a proto do ní procházelo nepřilíš mnoho světla. Zde vyučoval například již výše uvedený Jakob Kupka, po něm Jan Veselý a od roku 1860 Jan Hlubinka.

Na výuku dohlížela mimo jiné i sama hraběnka. „*Paní hraběnka pomohla mnoha nadaným žákům na studie a tuto ušlechtilou tradici následovaly i další generace rodu Silva Tarouca.*“⁴⁵ Jmenovitě poskytla finanční pomoc talentovanému žáku z Čech, a to již výše zmíněnému Janu Karlu Hunčovskému. Mezi další slavné rodáky, kteří navštěvovali zdejší školu, patřili již výše uvedení Rudolf Hlubinka a také akademik Ing. Dr. Bedřich Hacar, DrSc.

Ještě roku 1866 zasáhla Čechy prusko-rakouská válka. V této době se v důsledku válečného utrpení, nedostatku a bídy na našem území rozmohla cholera, které podlehl mnoho lidí. Šířila se ve velkém rozsahu a neminula ani zdejší obec a její okolí.

⁴⁴ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 26.

⁴⁵ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 38.

4 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1869 do roku 1914

„*S politickými změnami, které probíhaly v Rakousku od roku 1860, došlo i ke změnám ve školství.*“⁴⁶ Dozor nad školami již nevykonávalo duchovenstvo, nýbrž se dostal do rukou státu. Roku 1869 byl vydán nový školský zákon, podle kterého se i zdejší škola začala ihned řídit. Zároveň byla prohlášena podle počtu žáků školou povinných za dvoutřídní, avšak z důvodů velkého množství dětí školu navštěvujících a také špatného stavu školní budovy se začalo uvažovat o stavbě nové.

Od roku 1872 se stavěla nová školní budova. Její základní kámen byl slavnostně položen na místě obecního mlatu dne 22. dubna 1872. Dokončena byla 21. listopadu 1873. Následně se přestala konat výuka v bývalé prádelně a byla přeložena do této nově zřízené školní budovy. „*Po vysvěcení dne 22. listopadu v ní o tři dny později začalo ve dvou třídách vyučování.*“⁴⁷ Prvním provizorním vyučitelem se stal Matěj Šafránek, který byl od září 1874 nahrazen nadučitelem Janem Hlubinkou. V květnu 1881 Jan Hlubinka zemřel, a proto byl ještě téhož roku jmenován nový správce školy František Martinec, učitel ze Smržic, kterého vybrala místní školní rada ze tří kandidátů.

V roce 1883 navštěvovalo školu v Čechách pod Kosířem 228 žáků. Vzhledem k tak velkému počtu byla ještě téhož roku podána žádost o rozšíření dosavadní dvoutřídní školy. Otevření třetí třídy bylo povoleno až roku 1885 a tak se zdejší škola stala trojtřídní. Avšak množství žactva postupně narůstalo. Ve školním roce 1894 až 1895 chodilo do zdejší školy již 290 dětí, a proto zemská školní rada povolila její další rozšíření. Jelikož budova neměla dostatek místností, musela být provedena přístavba. Stavba byla dokončena v září roku 1903 a tím se stala škola již čtyřtřídní.

Během následujících let byly třídy neustále přeplněné, proto se musely zřizovat pobočky. Například ve školním roce 1908 až 1909 byla povolena výnosem zemské školní rady a následně otevřena pobočka při druhé třídě.

Ještě na konci 19. století bylo zahájeno ve zdejší obci individuální vyučování, které zajišťovala takzvaná zvláštní individuální učitelka. Výuku náboženství obstarávali duchovní, zejména místní faráři. Také se vyučovalo ženským ručním pracím, které měla na starost podučitelka. Školu i nadále navštěvovaly děti z Čech pod Kosířem a ze Služína.

⁴⁶ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 155.

⁴⁷ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 61.

Na počátku 20. století se ve funkci správce místní školy vystřídal hned několik osobností. V roce 1909 byl nahrazen dosavadní správce školy František Martinec, který z důvodu nemoci zažádal o zatímní dovolenou. Na jeho místo byl dosazen učitel Josef Břeha. Ještě téhož roku byl okresní školní radou jmenován prozatímním správcem Josef Mádr. Po vypsaném konkurzu byl začátkem roku 1911 ustanoven dekretem zemské školní rady nový nadučitel Jan Dosoudil.

„Po roce 1890 prošly Čechy a Morava obdobím ekonomického i kulturního rozkvětu a tempo rozvoje se vlivem technického pokroku ještě urychlilo.“⁴⁸ Také samotné Čechy pod Kosířem se začaly postupně zvelebovat. Například byly provedeny stavby silnic do Kostelce, poté do Drahanovic a o rok později do Pěnčína. Zdejší továrna zavedla elektrický proud, který byl z části poskytnut i obci. Byl založen Spořitelní spolek záloženský a roku 1911 byla obnovena již výše zmíněná Tělocvičná jednota Sokol.

Zajímavý je také počet obyvatel ve zdejší obci, který se různil. Například v roce 1854 žilo v Čechách pod Kosířem 906 osob a roku 1900 bylo napočítáno již 1375 občanů.

Nutno také dodat, že roku 1898 byl již po třetí zvolen Matěj Zbořil starostou obce.

⁴⁸ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 70.

5 Školství v Čechách pod Kosířem v období první světové války

V roce 1914 byl spáchán sarajevský atentát, při kterém byl zastřelen následník rakousko-uherského trůnu František Ferdinand d'Este. A právě tato událost se stala záminkou k rozpoutání první světové války, která se dotkla i samotných Čech pod Kosířem. Byla vyhlášena mobilizace a mnoho mužů tak muselo odejít do války. Tím pádem bylo málo pracovníků, a tak musely ženy i dívky vykonávat veškeré práce. „*Rovněž byl velký nedostatek tažného dobytka, protože koně odebralo vojsko.*“⁴⁹ Lidé pracovali především na polích, kde bylo nutné nahradit práci mužů odvedených do války. Tato situace se týkala i místních žáků, kterým byla udělována místní školní radou všeobecná úleva, aby mohli vypomáhat při polních pracích. Tyto úlevy platily pouze pro žáky čtvrté a třetí třídy. Na škole byl mimo jiné i nedostatek učitelů. Následkem toho začala být výuka nepravidelná.

Dalším problémem pro zdejší obyvatelstvo byly drahotní poměry. Došlo k prudkému zdražení potravin, jejichž ceny postupem času stále více narůstaly. Navýšení cen se týkalo také životních potřeb, hlavně látek a obuvi. Dále nastala nouze o mouku všech druhů, a proto na ni byly zavedeny poukázky neboli takzvané chlebové lístky.

Ke konci války se začaly kvůli nedostatku jídla šířit různé epidemie, které naštěstí zdejší obec nepostihly. Zdravotní stav obyvatel i žáků ve škole zůstal po celou dobu velmi příznivý.

Obce byly nuceny splácet válečné půjčky a také musely vydat veškeré barvené kovy. Z kostelní věže v Čechách pod Kosířem byly k válečným účelům odebrány dva kostelní zvony, které pocházely z roku 1878. Později zabavili vojenští zřízení též píšťaly z varhan.

„*Výdělkové poměry nebyly zlé, neboť v obci zdejší mnoho lidí, zejm. děvčat nabyly dobrého výdělku šitím uniforem pro vojsko.*“⁵⁰ Dále se nejen mezi občany, ale i ve škole konaly sbírky, které byly prováděny k vojenským účelům. Žákyně v hodinách ženských ručních prací vyráběly z vlny pro vojáky například kukly a nákolníky. Děti také uspořádávaly sbírky pro Červený kříž. I po válce pokračovali žáci v této činnosti, výnosy byly například určeny pro vdovy a sirotky po padlých vojínech na Moravě nebo pro pozůstalé po českých legiích.

⁴⁹ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 44.

⁵⁰ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1879-1925.

„28. října 1918 se rozpadlo Rakousko-Uhersko a vznikla Československá republika a lidé žili naději v lepší zítřky.“⁵¹ Válečná léta skončila, avšak zanechala následky i v Čechách pod Kosířem. Ve válce padlo celkem 23 místních občanů, mezi nimi byl také sám hraběcí syn Alois Silva-Tarouca. Deset osob zemřelo v důsledku zranění a nemocí a pět vojáků bylo prohlášeno za nezvěstné. V roce 1922 byl v obci postaven pomník na památku padlých a zemřelých v první světové válce. „*Pomník zhotovil sochař Josef Hemzal z Konice za 13 500 Kč.*“⁵²

⁵¹ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 71.

⁵² Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 45.

6 Školství v Čechách pod Kosířem v meziválečném období

Po vzniku samostatného československého státu platily i nadále školské zákony z období Rakousko-Uherska. Dne 13. července 1922 byl přijat takzvaný Malý školský zákon, který ustanovil osmiletou školní docházku. Díky němu byly také na škole v Čechách pod Kosířem zrušeny a zároveň zakázány veškeré úlevy žáků, a tím byla zavedena pravidelná výuka ve všech třídách. Dále zaváděl nové povinné předměty, kterým se i na zdejší škole začalo vyučovat. Jednalo se o občanskou nauku a výchovu a o ruční práce pro chlapce. Místní žáci mohli navštěvovat buď náboženství římskokatolické, nebo se mohli přihlásit k církvi československé. Začala se uskutečňovat také nauka o domácím hospodářství a výuka tělocviku pro dívky.

V tomto období došlo k několika změnám ve vedení obce. V roce 1919 se stal novým starostou Vojtěch Janeček, který pracoval jako strojník firmy R. A. Smekal. Po jeho odstoupení v roce 1923 byl nahrazen Janem Gelnerem, který vykonával úřad pouze od července do září. Již v listopadu nastoupil na jeho místo Josef Řezníček, který setrval ve funkci starosty celkem 15 let, tedy až do roku 1938. Jeho nástupce Josef Šťastný byl zvolen 1. července téhož roku.

Také se vystříдалo několik správců zdejší školy. Po odchodu Jana Dosoudila byl pověřen zatímní správou školy od října 1923 František Šestořád, který byl zakrátko nahrazen Emanuelem Konečným. *„Ve školním roce 1928/1929 do Čech pod Kosířem přišel z vranovické školy František Jagoš (1928-1942) a správcem školy zde byl až do února roku 1942, kdy požádal o zdravotní dovolenou a posléze odešel na trvalý odpočinek.“*⁵³

*„Od října 1924 byla při zdejší škole zřízena Živnostenská škola pokračovací, pro obvod Čechy, Pěňčín, Hluchov, Služín a Lhota pod Kosířem.“*⁵⁴ Výuka se konala dva dny v týdnu, vždy v sobotu a neděli. První školní rok bylo zapsáno celkem 28 žáků, kteří se učili živnostenským písemnostem, rýsování, kreslení a počtům. Správu této školy převzal Emanuel Konečný, který zde zároveň vyučoval společně s továrním mistrem Taušem.

Živnostenská škola pokračovací, na jejíž zařízení přispěla větším obnosem firma R. A. Smekal, byla již následující rok obohacena cennými pomůckami. Avšak učitelé

⁵³ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 62.

⁵⁴ Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. s. 38.

neměli potřebné kurzy k vyučování, proto správce školy Emanuel Konečný navštívil kurz na průmyslové škole.

Ve školním roce 1927 až 1928 byly dokonce otevřeny dva ročníky živnostenské školy pokračovací. Následující školní rok bylo přihlášeno do první třídy 32 učňů, z nichž bylo nejvíce zedníků, zámečníků a strojních zámečníků. Dále se jednalo o řezníky, krejčí, švadleny, soustružníky, obuvníky, klempíře, stolaře, sedláře, natěrače a pekaře.

Zájem o tuto školu postupem času klesal, a tak byla dne 20. července 1933 výnosem ministerstva školství a národní osvěty zrušena z důvodu malého počtu žáků. V Čechách pod Kosířem existovala nepřetržitě 9 let a po jejím zrušení měli možnost žáci z Čech a Služína chodit do živnostenské pokračovací školy v Kostelci na Hané.

Na konci 20. let 20. století byla uskutečněna oprava školy v Čechách pod Kosířem. Školní budovu již po třicet let nikdo nespravil a nacházela se tak ve velmi zbedačeném stavu. Uvnitř byly stěny natřeny pouze vápnem a na půdě se vyskytovaly nahnilé trámy. Dále měla díry ve střeše, rozbitá vrata, žádné zámky či klíče a v neposlední řadě jednoduchá okna, která byla postahována jen dráty.

Díky žádosti a naléhání tehdejšího řídícího učitele rozhodla místní školní rada, že budova bude opravena. Také obecní zastupitelstvo s touto rekonstrukcí zásadně souhlasilo. A tak došlo v roce 1929 ke generální opravě školy za 56 426 korun českých. „*Obec se na opravu školy zadlužila částkou 53 000 Kč na 7% úrok.*“⁵⁵

Byly provedeny práce zednické, natěračské, stolařské, klempířské, sklenářské, malířské, tesařské, zámečnické, pokrývačské a dlaždičské, na kterých se podílelo několik osob z Čech pod Kosířem, ale i jeho okolí. Všechny chodby, třídy, kabinety, školní kuchyně, byt řídícího učitele a záchody byly vymalovány. Pro školu se nově zakoupila okna do všech tříd, tabule a skříně, sporák do školní kuchyně, kamna a spousta dalších věcí. Došlo k opravě starých oken na chodbách a záchodech. Dále byly zhotoveny nové dveře, vrata, branky a plot na dvoře. V prádelně byl postaven nový komín. Pořídily se také dřívě chybějící zámky a klíče.

Škola se touto rekonstrukcí zvelebila a výuka v ní tak mohla probíhat v bezpečnějším a příjemnějším prostředí.

I v tomto období pořádala nadále školní mládež sbírky při různých slavnostech, například na Den matek, o Velikonocích nebo na dětský den. Při těchto příležitostech

⁵⁵ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 61.

žáci předváděli různé výstavy, divadelní představení, besídky, závody, zpěvy, tance, hry a recitace. Jelikož bylo na škole málo pomůcek a knihovna se vyskytovala v ubohém stavu, byly čisté výtěžky z těchto akcí určeny například na zakoupení nových učebních pomůcek a cenných knih do žákovské knihovny. Některé zisky byly věnovány na školní potřeby nebo na cestovní fond pro chudé žáky. Konaly se sbírky nejen peněz, nýbrž také šatstva, obuvi a potravin. Škola dostávala také dary, například od místní osvětové komise, od čtenářsko-pěveckého spolku, od farního úřadu na chudé žáky nebo od Sokola.

Místní Tělocvičná jednota Sokol se podílela na vzdělávání dětí v Čechách pod Kosířem. Mimo již výše zmíněné dary, sehrávala s žáky různá divadla. Roku 1930 zřídila kino, kde často pořádala poučné a zábavné představení pro žactvo. Například byl promítán výchovný film *Rozpoutaná Afrika* nebo kulturní film *Divy Asie*. Také koupila budovu, ve které chtěla postavit tělocvičný sál, kde by mohlo být realizováno zimní cvičení žáků, což se jí později podařilo. „*V březnu 1932 upraven byl sokolský dům na tělocvičnu a opatřen nedostávajícím se náradím.*“⁵⁶

V tehdejší době žactvo četlo několik časopisů a novin, mezi které patřily například *Mládí*, *Mladý svět*, *Vlastivědný sborník*, *Radost*, *Vzkříšení*, *Dětský svět*, *Zlatá brána*, *Mladé snahy*, *Naše republika*, *Lípa*, *Jaro*, *Poupě*, *Naše práce* a spousta dalších. „*Kromě toho odebíralo množství časopisů náboženských.*“⁵⁷ Rodičovské sdružení se věnovalo četbě výtisku *Rodiče a škola*.

Žáci zdejší školy měli možnost podívat se na různá místa v naší zemi. V blízkém Prostějově navštívili městské muzeum, letiště, výstavu památek zahraničního odboje a zvukové filmy v kině *Palace*. Zavítali také do zámku v *Tovačově*, do pivovaru v *Jevíčku* a dále do různých továren, výstavišť, muzeí a krasových jeskyní. Další výlety se konaly například do *Slatinic*, *Kostelce na Hané*, *Brodku u Konice*, *Jaroměřic*, *Brna*, *Přemyslovic*, *Krakovce*, *Ochoze u Konice*, *Náměště*, *Plumlova* a *Moravské Třebové*. Škola se snažila pořádat vlastivědné a prvoučné vycházky v každé třídě alespoň jednou za dva týdny.

⁵⁶ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 41.

⁵⁷ Tamtéž, s. 63.

7 Školství v Čechách pod Kosířem v období nacistické okupace

V roce 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace a místní učitelé Josef Vilímec a Josef Vodička museli nastoupit vojenskou službu, avšak ještě téhož roku se vrátili. Československo muselo kvůli zachování míru v Evropě postoupit pohraniční oblasti neboli tzv. Sudety Německu. Zatímco si Němci zabírali naše území, spousta lidí prchala do vnitrozemí, kde se pro ně pořádaly sbírky. Následně byly v březnu 1939 obsazeny německými vojsky Čechy a Morava a dne 16. 3. 1939 vyhlášen říšským kancléřem Protektorát.

Po těchto událostech a vznikem druhé světové války započalo těžké období pro celou naši zemi a rovněž pro Čechy pod Kosířem. Místní obyvatelé se o zřízení Protektorátu dozvěděli z rozhlasu. „*Jednotlivci tehdy přijíždějící od Prostějova, kde viděli okupační vojsko, utěšovali ostatní, že Německo má špatně vyzbrojenou armádu a že ztráta svobody nemůže dlouho trvat.*“⁵⁸ Následně byl v obci znovu zaveden přidělový systém. Byly vydávány nejen potravinové lístky, nýbrž také lístky na šaty a další spotřební zboží. Také se stanovily maximální ceny zboží, aby nedošlo k předražování jako za první světové války. Byla vyhlášena pracovní povinnost, a proto pracovní úřad v Prostějově ustanovil, že budou zejména všechny nezaměstnané ženy pracovat v místní továrně nebo u zdejšího hospodářského dvora a u rolníků. Většina z nich však tuto práci sabotovala. Muži byli přidělováni spíše do Německa, přičemž z Čech pod Kosířem to bylo 42 mužů a dokonce i jedna žena.

Již v dubnu byly ze všech tříd zdejší školy odstraněny střední státní znaky a uloženy do archivu. Bylo doporučeno zavést výuku němčiny. „*Učitelé musili prohlášení podepsati, že nejsou židovského původu.*“⁵⁹ Oni i žáci byli několika výnosy nabádáni, aby uctívali Adolfa Hitlera, německý národ a německé úřady. V důsledku poněmčování byla obec přejmenována na německé Tschech. Veškerá označení začala být dvojjazyčná. Německé nápisy byly například na poštách a dráhách zavedeny před českými. Také kulturní a společenská činnost byla ve zdejší obci utlumena. V říjnu 1941 byla zastavena činnost Tělocvičné jednoty Sokol a její majetek byl zabaven.

⁵⁸ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 72.

⁵⁹ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 77.

„Okupanti se snažili všemi prostředky a drastickými opatřeními omezit vzdělání našeho národa.“⁶⁰ Od září 1939 byly nařizovány revize školních knihoven a kabinetů. Z místní učitelské a žákovské knihovny byly některé knihy a učebnice vyřazeny a zapečetěny, jiné zničeny. Především se jednalo o učebnice dějepisu a čítanky. Časem se začal projevovat jejich nedostatek, který byl pocíťován zvláště ve čtení. Mluvnická a početní cvičení se psala pouze na tabuli. Jiné pomůcky k těmto předmětům bohužel nebyly. Naopak časopisů a učebnic pro německý jazyk bylo k dispozici mnoho. Knihy, které mohly zůstat v knihovnách, museli učitelé několikrát opakovaně a důkladně prohlédnout a případně v nich začernit či zalepit vše, co bylo podle nacistů nežádoucí. „Správné provedení bylo při inspekcích důkladně kontrolováno, jakoby na tom závisel osud německé říše.“⁶¹ Pokud knihy ve zdejších knihovnách zůstaly, tak se stejně nesměly půjčovat. Žáci měli zákaz nosit do školy vlastní knihy a později se nesměly navštěvovat ani školní čítárny.

Dále se musely odstranit obrazy, busty a učební pomůcky, které by mohly podle nacistů ohrozit klidné soužití Němců a Čechů. Škola se musela zbavit například obrazů našich bývalých prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Také školní kroniky do roku 1939 až 1940 bylo nutno zapečetit a uložit do archivu jako závadné knihy. Následující školní rok bylo školám přikázáno, aby místo nich zavedly nové kroniky.

Nutno dodat, že tyto nově zavedené kroniky z doby okupace byly ihned po osvobození uzavřeny a uloženy ve školních archivech. „Protože záznamy v nových kronikách neodpovídaly pravdě a vnitřnímu přesvědčení českého učitele a obsahovaly údaje okupanty vynucené a proto bezcenné, nemají dnes tyto nové kroniky hodnoty, jež se kronice přikládá.“⁶² Záznamy byly následně pravdivě přepsány do původních kronik z doby republiky, ve kterých se poté nadále pokračovalo psát.

„Škola byla vystavena přímému tlaku a zásahům do svého obsahového zaměření i strukturálního uspořádání.“⁶³ Na škole v Čechách pod Kosířem se z nařízení úřadu zahájila výuka německého jazyka v únoru 1941. „Němčina stala se hlavním předmětem

⁶⁰ Králíková, M., Nečesaný, J., Spěváček, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. s. 67.

⁶¹ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 95.

⁶² Tamtéž, s. 83.

⁶³ Somr, M., Mátej, J., Štverák, V. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 251.

*již od první třídy počínaje na úkor ostatním předmětům.*⁶⁴ Vyučovala se ve všech třídách. V prvním a druhém postupném ročníku byly její výuce věnovány 4 hodiny týdně. Ve třetím až pátém to bylo již 7 hodin za týden. Kvůli ní tak odpadaly hodiny náboženství, českého jazyka, prvouky, tělesné výchovy, vlastivědy a země-dějepis.

Snahy po germanizaci českého školství se stále více stupňovaly. Dokazuje to také fakt, že ve školním roce 1941 až 1942 bylo zastaveno na českých školách vyučování dějepisu. Místo něho se měla ještě více zesílit výuka němčiny. Důležitost německého jazyka zdůrazňovaly nadřízené úřady při každé inspekci. I přes přísná opatření místní učitelé nedodržovali předepsané hodiny a soustřeďovali se více na výuku češtiny, prvouky, vlastivědy a země-dějepis. Hodiny němčiny zkracovali nebo je vynechávali. Dále museli nedobrovolně navštěvovat kurzy německého jazyka. Z tohoto předmětu byli povinni skládat písemnou i ústní zkoušku. Později chodili nuceně rovněž na kurzy loyální výchovy a na přeškolovací kurzy dějepisu.

Během těchto nelehkých let pomáhalo zdejší škole rodičovské sdružení. Tato podpora probíhala po stránce výchovné, hmotné, sociální a zdravotní. Rodičovské sdružení se podílelo na stravovacích a ošacovacích akcích pro chudé žáky i pro dospělé z obcí Čech pod Kosířem a ze Služína. Pro žáky místní školy uspořádalo na své náklady několik zábavných, ale i poučných filmových představení a přednášku praktické lékařky o ošetřování chrupu. Těž zaplatilo žákovské časopisy pro třídní čítárny. *„Staralo se ve zvýšené míře, aby naše české děti v době války ničeho nepostrádaly ve výchově a vyučování, aby měly dostatek psacích potřeb a učebných pomůcek, staralo se, aby naše česká škola byla úpravná a čistá.*⁶⁵

Co se týče funkce starosty, tak ji zastával od roku 1938 již výše zmíněný Josef Šťastný, který v lednu 1942 odstoupil a nahradil jej Silvestr Měchura. A právě v období, kdy spravoval obec, byly zrušeny místní školní rady a místní školní výbory. Jejich úkoly poté museli vykonávat vždy starostové dané obce. V Čechách pod Kosířem tak byly tyto povinnosti převedeny na samotného Silvestra Měchuru. V květnu 1945 byl ustanoven Národní výbor, jehož předsedou se stal Jan Jedlička.

Ke konci války začaly takzvané partyzánské oddíly vyvíjet již odvážnější činnost. Toto hnutí se vyskytovalo také ve zdejší obci a jejím okolí, kde nacházelo ochotnou pomoc. I v samotných Čechách pod Kosířem byla v únoru 1945 organizována

⁶⁴ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 93.

⁶⁵ Tamtéž, s. 122.

skupina partyzánů o 16 členech. A právě kvůli této partyzánské činnosti a její podpoře měla být podle různých nezaručených dohadů a vyprávění pamětníků zdejší obec srovnána německým dělostřelectvem se zemí. Tato situace naštěstí nenastala z důvodu rychlého postupu vojsk od východu.

Roku 1945 se válka postupně začala schylovat ke konci. Od východu se k nám blížila osvobozenecská Rudá armáda, která brzy pronikla i na Moravu. Zdejší obec se stala průjezdovou cestou pro německá vojska, která ustupovala od Olomouce a Prostějova. Ústupem z vyškovské oblasti se do Čech pod Kosířem přemístily dílny německých pancéřových a tankových divizí, které se zde také ubytovaly. Nastěhovaly se do školy a zámku, na faru a na několik dalších míst v obci. Z tohoto důvodu se na škole přestalo dočasně vyučovat. „*Za pozornost stojí skutečnost, že v objektu pana Janečka uprostřed dnešní Tyršovy ulice byla Němci ke konci války narychlo zřízena opravná tanků.*“⁶⁶

Během ubytování a odsunu těchto vojsk nebyl v obci nikdo zraněn. „*Poslední zbytky armád německých prošly zdejší vesnicí večer 8. května.*“⁶⁷ Vojáci byli unaveni a tak odhazovali části své výzbroje. Odpoledne začali za pomoci výbušnin a benzínu ničit nevyhovující tanky, pancéřové vozy, auta a další techniku. K večeru odjeli první němečtí vojáci ze školy a ze zámku. Postupně odešlo veškeré vojsko a celé Čechy pod Kosířem tak byly vyklizeny.

Větší škody byly způsobeny pouze na zámku a ve škole, ze které ihned po osvobození začal správce školy odstraňovat a ničit obrazy, znaky, vlajky, knihy, brožury, pomůcky a spoustu dalších věcí, které upomínaly na nacistický režim a okupaci. V tehdejší době vykonával správu obecné školy v Čechách pod Kosířem Josef Vilímeček, který nahradil v roce 1942 Františka Jagoše.

Okupace ovlivnila celé české školství a dotkla se též zdejší školy i žáků. Místní škola byla nejprve v roce 1941 redukována na čtyřtřídní a ve školním roce 1942 až 1943 měla již pouze tři třídy. Pravidelné vyučování bylo po osvobození slavnostně zahájeno dne 23. května 1945, avšak z důvodu nedostatku učitelů jen ve třech třídách. Třídní učitelé si vypracovali na zbytek školního roku nový rozvrh hodin, ve kterém přihlédli především k českému jazyku, vlastivědě, dějepisu a zeměpisu. „*Ve prospěch těchto*

⁶⁶ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 73.

⁶⁷ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 134.

předmětů použito bylo dřívějších hodin němčiny, zkráceny byly také hodiny tělesné výchovy a ruční práce.“⁶⁸ U dětí byla snížena úroveň všeobecného základního vzdělání.

Druhá světová válka si vyžádala oběti také ve zdejší obci. Obětí perzekuce se stal místní rodák Václav Menšík, který zde na škole v 30. letech působil jako učitel. Další občané byli vypátráni a pozatýkáni, někteří byli umučeni v koncentračních táborech za odboj proti německým okupantům.

Ráno 9. května 1945 vítali obyvatelé Čech pod Kosířem s radostí ruské vojáky. Ještě téhož dne pomáhali někteří občané ruským vojákům překládat střelivo a bohužel došlo k nehodě. Josef Růžička zacházel neopatrně s nalezenou krabičkou. Jednalo se o granát, který následně vybuchl a smrtelně zranil samotného Josefa Růžičku a opodál stojícího Františka Kvapila. Oba jmenovaní těžkým zraněným podlehl. Další dva občané byli lehce poraněni.

⁶⁸ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 138.

8 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1945 do roku 1963

Po válce byla pod vedením ministra školství Zdeňka Nejedlého provedena okamžitá obnova a výstavba škol. Na školách se vyučovalo podle učebních osnov z roku 1933 s přihlédnutím ke změněným poměrům. V následujících letech byly vydávány nové školské zákony. V roce 1948 byl vyhlášen zákon o základní úpravě jednotného školství. „Podle ustanovení tohoto zákona chodí mládež do školy mateřské ve věku od 3 do 6 let, do školy prvního stupně (národní) a druhého stupně (střední) od 6 do 15 let a mládež starší do školy třetího stupně.“⁶⁹ Dosavadní obecná škola v Čechách pod Kosířem tak získala nový název. Nyní se jednalo o národní školu s pěti postupnými ročníky. Střední škola, jejíž dřívější pojmenování bylo měšťanská, měla čtyři postupné ročníky.

Následkem nového rozdělení škol na 3 stupně nastal na zdejší škole úbytek žactva. Ti, kteří navštěvovali první až pátý postupný ročník, na škole zůstali, starší žáci většinou přestoupili na v blízkosti se nacházející školu v Kostelci na Hané. Děti bylo méně také z toho důvodu, že spousta rodin se odstěhovala z Čech pod Kosířem a ze Služína do pohraničí.

Počet žactva na zdejší škole klesl následně též v 60. letech, kdy došlo ke změně školního obvodu pro obec Služín. Ve školním roce 1962 až 1963 chodili již všichni žáci ze Služína do školy ve Stařechovicích. Místní školu tak navštěvovaly nadále pouze děti z Čech pod Kosířem a výuka se konala jen ve třech třídách až do roku 1975.

V roce 1948 byly vydány nové učební plány a učební osnovy. Zavádělo se podpůrné vyučování a různé zájmové útvary. Na zdejší škole byly od listopadu zřízeny dvě doučovací skupiny pro český jazyk a počty. Nově byl zaveden čtenářský kroužek a pro žákyně kroužek šití a pletení. Až v roce 1953 byly založeny ve spolupráci s místní Sokolem celkem čtyři tělovýchovné útvary. Téhož roku vznikl také pěstitelský kroužek, ve kterém se žáci učili pěstovat na svých záhoncích ve školní zahradě zeleninu, léčivé byliny, luštěniny, květiny, keře a stromky. Dozvěděli se, jak rostliny ošetřovat. Seznámili se s jednoduchými pracovními nástroji a jednotlivými pracemi při obdělávání půdy. Utužovali též práci v kolektivu a v zimě se věnovali čtení knih o pěstitelství.

Počátkem školního roku 1949 až 1950 obdržely školy úplně nové učebnice. Jednalo se o čítanky, početnice, učebnice vlastivědy a ruštiny. Následující školní rok byly již všechny učebnice nové.

⁶⁹ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 208.

Ruský jazyk zaujímal v učebním plánu první místo. Jeho výuka byla na škole v Čechách pod Kosířem zahájena již v listopadu 1945 a to ve čtvrtém a pátém ročníku. Žáci měli dvě hodiny ruštiny za týden. Také všichni učitelé navštěvovali každou středu kurz ruského jazyka v Kostelci na Hané.

„Plánovitý rozvoj našeho školství se stal součástí budování celé naší socialistické společnosti.“⁷⁰ V roce 1949 byl zahájen první pětiletý hospodářský plán rozvoje, který počítal s rozmachem počtu škol a s výstavbou nových školních budov, tělocvičen a cvičišť. Školy dostaly za úkol zvyšovat politickou úroveň mládeže, cílevědomě a poctivě vzdělávat žáky podle nových osnov a vychovat tak z nich uvědomělé budovatele socialismu. Děti měly poznávat hrdinství pracujících, sledovat výsledky pětiletého plánu a pomáhat při jeho plnění.

Počátkem 50. let začaly v místní škole působit žakovská organizace a pionýrský oddíl. Obě tyto skupiny pracovaly společně a vzájemně se doplňovaly. „*Spolupracovaly při přípravách všech školních oslav a výchovných akcích.*“⁷¹ Žakovská organizace pomáhala například při organizaci sběru odpadových hmot, spoření, sběru léčivých rostlin a při všech výchovných akcích, které se konaly vždy během školního roku. Ke školním oslavám významných dnů připravovala program a výzdobu tříd. Starší žáci také vypomáhali při vysazování a ošetřování stromků v obecním sadu. Práce celé pionýrské skupiny, která se dělila na oddíl chlapců a děvčat, byla zaměřena zejména na pomoc škole. Pionýři například doučovali slabší žáky a snažili se přinejmenším o to, aby tito žáci nepropadli. Velmi dobře organizovali mimoškolní práce a rovněž jednotlivě pomáhali v dobrovolných brigádách při zemědělských pracích v Jednotném zemědělském družstvu. Při veřejných oslavách přednášeli budovatelské básně a písně.

Nový školský zákon, který byl schválen Národním shromážděním dne 24. dubna 1953, nesl název zákon o školské soustavě a o vzdělání učitelů. Tento zákon znamenal zásadní přestavbu našeho školství, protože odstraňoval dosavadní rozdělení jednotné školy na tři oddělené stupně. „*Tím bylo umožněno, aby učivo jednotlivých postupných ročníků všeobecně vzdělávacích škol na sebe organicky navazovalo.*“⁷² Naše školství se mělo čím dál více přibližovat směrem k sovětské škole, čemuž nasvědčuje i tento zápis ve školní kronice: „*Tento zákon má zajistit, aby naše škola byla ještě úžeji spjata s velkými úkoly socialistického budování a s politickým, hospodářským, technickým*

⁷⁰ Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 350.

⁷¹ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 265.

⁷² Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 353.

*a kulturním rozvojem vlasti a s její obranou.*⁷³ Dále též stanovil povinnou školní docházku na 8 let, kterou v roce 1960 prodloužil zákon o soustavě výchovy a vzdělání na 9 let. Tento další školský zákon také odstranil dosavadní nesrovnalosti v názvech škol. Všechny školy s povinnou školní docházkou získaly označení základní devítileté školy.

Opakovaně byly pro školy vydávány nové směrnice, které se týkaly zejména postupného zavádění polytechnického vzdělání, zlepšování znalostí a prospěchu žactva, odstraňování přetíženosti žáků a zvyšování péče o jejich zdraví, zdokonalení řízení škol a v neposlední řadě zlepšování výchovy mládeže.

Polytechnickým předmětům se na škole v Čechách pod Kosířem začalo postupně vyučovat ve všech třídách. Konaly se různé vycházky a exkurze polytechnického zaměření. Žáci navštěvovali technické předměty a zájmové kroužky. Na zdejší škole existovaly různé ruční práce, které měly podporovat dětskou zvědavost v práci s jednoduchými nástroji a jejich dovednost zpracovávat všelijaké materiály. Dále byl kladen důraz na probírání a procvičování základního učiva.

Co se týče zlepšování výchovy mládeže, byla věnována velká pozornost posilování ideové výchovy v duchu socialismu, správné organizaci činnosti dětí ve škole i mimo ni, zlepšování práce pionýrské organizace a spolupráci školy s rodinou. Důležitá byla rovněž estetická, tělesná a mravní výchova.

Můžeme říci, že škola měla být stále těsněji spojována s výrobou. *„Žáci byli soustavně vedeni k veřejně prospěšné práci a k správným pracovním návykům.“*⁷⁴ V obci pomáhali místnímu Jednotnému zemědělskému družstvu, které zde bylo založeno v roce 1952, při podzimní sklizni brambor, při pletí zeleniny a obírání hrachu. Dále prováděli jarní úklid kolem školní budovy a sbírali odpadové hmoty a léčivé byliny.

Ve 40. a 50. letech se vyměnilo ve vedení obce mnoho osob. Jak již bylo dříve uvedeno, v roce 1945 byl ustanoven Národní výbor, jehož předsedou byl zvolen Jan Jedlička. Během následujících měsíců se vystřídali ve správě obce Silvestr Měchura, Josef Kočvara, Ing. Rudolf Šťastný, Jan Dostál a opět Jan Jedlička, po kterém byl v červenci 1946 zvolen Oldřich Tyl. Po jeho odstoupení v lednu 1948 převzal úřad Vojtěch Vychodil. *„Dne 28. 2. byl v obci ustaven Akční výbor Národní fronty, v jehož*

⁷³ Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. s. 305-306.

⁷⁴ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 60.

čele stál Jan Jedlička.⁷⁵ Již v březnu došlo k reorganizaci Místního národního výboru a předsedou se stal Rudolf Navrátil, kterého v roce 1949 nahradil Antonín Tas. Následující rok vykonával správu Čech pod Kosířem Jan Fröhlich, avšak po jeho rezignaci vedl obec až do nových voleb místopředseda Alois Železnák. Od roku 1952 zastával funkci předsedy Oldřich Zapletal, kterou po něm převzal roku 1954 Miroslav Polének a setrval v ní celkem 10 let.

Jak již bylo výše uvedeno, po smrti Františka Arnošta, který byl posledním majitelem panství z portugalského rodu Silva-Tarouca, se ocitl zámek v rukou československého státu. Existovaly různé návrhy a plány, jak využít zámeckou budovu a park v Čechách pod Kosířem. „*V letech 1949-1952 byla na zámku zřízena internátní střední škola, jejíž absolventi zejména z řad dělnické mládeže byli po ročním intenzivním studiu zakončeném maturitou připravováni pro vysokoškolské studium.*“⁷⁶ Tento státní kurz, který sem byl přemístěn z Velkých Losin, navštěvovalo v každém ročníku přibližně 100 účastníků. Kurz byl po čtyřletém trvání po maturitních zkouškách v srpnu 1953 zrušen.

Počátkem nového školního roku se do části zámku přemístil dětský domov z Plumlova a současně zde byla zřízena Zvláštní škola internátní, která byla určena pro opožděné a méně nadané děti z olomouckého kraje. Zpočátku byla čtyřtřídní a navštěvovalo ji 22 žáků, avšak již následující rok byl počet tříd zvýšen na pět a v domově bylo ubytováno 70 dětí. Prvním ředitelem této školy se stal Jaroslav Šťastný z Prostějova. Dále zde byli zaměstnáni vedoucí hospodářství, celkem šest učitelů, správce budovy, čtyři kuchařky, pradleny, uklízečky a v neposlední řadě vychovatelky, které pečovaly o výchovu dětí v době mimo vyučování. Vybavení tříd i kabinetů bylo v počátcích velmi bídné, chyběly některé učebnice a učební pomůcky. Také samotné zámecké prostory byly zcela zničené.

Zvláštní škola byla v průběhu let několikrát přejmenována. V roce 1957 získala podle nového organizačního řádu označení Dětský domov pro žáky zvláštní školy. Další změna názvu nastala roku 1960. „*Národní shromáždění ČSSR schválilo 15. prosince 1960 Zákon o soustavě výchovy a vzdělání (školský zákon).*“⁷⁷ Jak je již výše uvedeno, podle tohoto zákona se povinná školní docházka prodloužila do 15 let věku dítěte. Žáci

⁷⁵ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 98.

⁷⁶ Tamtéž, s. 26.

⁷⁷ Somr, M., Mátej, J., Štverák, V. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 310.

též obdrželi učebnice a učební pomůcky zdarma. Dětský domov se stal znovu internátem a zařízení dostalo opět pojmenování Zvláštní škola internátní.

Protože se stále více dětí přihlašovalo do tohoto zařízení, musela se ve školním roce 1957 až 1958 navýšit kapacita na 80 míst v domově. Také zvláštní škola byla rozšířena na šest tříd. V roce 1960 se počet míst v domově zvětšil o deset a zároveň byla otevřena další třída zvláštní školy. Též se začalo vyučovat podle nových učebních plánů a osnov. Nově byla zavedena individuální logopedická péče pro žáky první a páté třídy.

Zámecká budova v Čechách pod Kosířem byla využívána k více účelům, například zde probíhalo školení ředitelů zvláštních škol olomouckého kraje nebo školení profesorů anglického a francouzského jazyka. Za zmínku také stojí, že zde byla v červenci 1957 slavnostně otevřena Pamětní síň Josefa Mánesa, který zde často a velmi rád pobýval.

Již v druhé polovině 40. let se objevily první myšlenky o zřízení mateřské školy ve zdejší obci. Bylo zkoumáno několik budov, avšak žádná nevyhovovala podmínkám pro založení mateřské školky. Tyto stavby nepřicházely v úvahu ze zdravotních nebo prostorových důvodů. Místnosti byly buď malé a nízké nebo v nich bylo chladno. Budova místní školy neměla potřebné okolí. Chybělo zde zejména hřiště a pískoviště. Otevření mateřské školky se tak odsunulo na pozdější dobu.

Od roku 1957 se začala budovat nová stavba pro mateřskou školu na staveništi v Podlesí. Počátkem měsíce září byly dokončeny vykopávky základů a sklepu. Postupně se též dovážel stavební materiál, staveniště bylo oploceno, avšak v dalších pracích se již nepokračovalo. „*S prováděním stavby samé bylo započato začátkem měsíce dubna 1960.*“⁷⁸

Nutno podotknout, že se na výstavbě nové školky obětavě podíleli sami občané, a to především o sobotách a nedělích. Stavbyvedoucím byl místní občan Josef Ponižil, který se účastnil na vzniku spousty dalších významných budov v obci. V roce 1963 byla dokončena stavba nové mateřské školky se školní jídelnou, která byla v tehdejší době jednou z prvních v okrese Prostějov. Ještě téhož roku do školky nastoupily první děti a ředitelkou se stala Marie Poláchová.

⁷⁸ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 71.

9 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1964 do roku 1988

V tomto období byly nadále vydávány různé ideově pedagogické pokyny a pedagogicko-organizační opatření pro školy a výchovná zařízení. I místní škola se snažila každý rok plnit nové hlavní úkoly učebně výchovné práce. Především se měla prohlubovat komunistická výchova. Na zdejší škole se proto upevňovala spolupráce s pionýrským oddílem, se Sdružením rodičů a přátel školy a s dalšími společenskými organizacemi v zájmu jednotného působení ve školní i mimoškolní výchově mládeže. Žáci pátého ročníku si dopisovali se sovětskými pionýry. Soustavně se na škole zvyšovala efektivnost výuky za pomoci didaktické techniky. Pokud bylo třeba, tak učitelé přistupovali k žactvu individuálním způsobem, a tím se snižoval počet neprospívajících žáků. Neustále se zdůrazňovalo, aby vyučující věnovali zvýšenou pozornost dětem z dělnických a rolnických rodin a také dětem angažovaných rodičů. Též bylo důležité, aby si stále zvyšovali ideovou, odbornou a pedagogickou úroveň.

„Soustavná pozornost byla věnována diagnostickým prověrkám, rozvoji tělesné a branné výchovy a těsnější spolupráci ŠD s třídními učitelkami.“⁷⁹ Prosazovala se rovněž ateistická výchova, což dokazuje skutečnost, že se na škole v Čechách pod Kosířem během 70. let přestalo úplně vyučovat náboženství. Dále se na škole uplatňovala dopravní, zdravotní a estetická výchova. Také zde stále působil pionýrský oddíl a konaly se veřejně prospěšné práce. Úsilí učitelů se zaměřovalo na upevňování kolektivismu a na zkvalitňování morální, světonázorové, pracovní, vlastenecké a internacionální výchovy. Pedagogové každý rok využívali k prohlubování kladného vztahu žáků k socialistické vlasti různá významná výročí a události roku, jako byly například výročí Velké říjnové socialistické revoluce, výročí založení Sovětského svazu, výročí narození V. I. Lenina a další.

V březnu 1964 odstoupil z funkce ředitele Josef Vilímeček, který správu školy vykonával celých 22 let. Po něm působila pouze pár měsíců ředitelka Dagmar Janečková, kterou od 1. září 1964 nahradil Ludvík Procházka. V roce 1971 byla jmenována ředitelkou zdejší školy Jiřina Honcová, po které roku 1973 nastoupila opět Dagmar Janečková. Po jejím odchodu do důchodu v roce 1987 obsadila ředitelské místo Věra Kociánová-Ciglová.

Rovněž v roce 1964 byl zvolen nový předseda Místního národního výboru, jímž se stal Jan Fröhlich. V roce 1971 jej nahradil František Jurník, který však kvůli nemoci

⁷⁹ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 292.

ještě téhož roku z úřadu odstoupil. Po volbách vykonával funkci předsedy již podruhé Miroslav Polének, který v ní setrval plných 14 let. Dohromady spravoval Čechy pod Kosířem 24 roků, což znamená, že byl nejdéle působícím představitelem obce. Po jeho odchodu do důchodu v roce 1985 zastával úřad předsedy a později starosty obce Jan Dvořák.

Ve školním roce 1965 až 1966 byla uskutečněna další generální oprava zdejší školy. „*Tuto nákladnou práci v hodnotě 219 000 Kčs prováděl Okresní stavební podnik Prostějov.*“⁸⁰ Při opravách došlo především k zavedení vodovodu a elektrického vedení do celé budovy. V přízemí byla přistavěna místnost, kde byla umístěna vodárna. Voda se odebírala ze studny na školním dvoře. Protože dosavadní elektrické vedení se nacházelo ve velmi špatném stavu, byla na celé škole učiněna nová elektroinstalace. Do tříd bylo umístěno zářivkové osvětlení a také ampliony pro poslech rozhlasu. Nově bylo elektrické vedení instalováno do prádelny, k vodárně a na půdu a rovněž pro automatické zvonění na vyučování. Zabudovaly se též bleskosvody a do kuchyně elektrický ohřívač vody.

Dále byla opravena střecha, všechny komíny a dlažba na chodbách, záchodech i v kuchyni. Došlo k výměně vadných krovů a trámů. Byly pořízeny nové dveře, velká schodišťová okna a okapy. Celá škola byla vymalována, záchody byly úplně předělány a do kuchyně se přistavěla spižárna.

Nutno podotknout, že veškeré práce se vykonávaly za plného provozu, tedy v době, kdy probíhalo normálně vyučování. Během oprav byly vyřazeny z provozu dosavadní záchody a v šatně byli ubytováni pracovníci. Díky této rekonstrukci se škola více zmodernizovala. Její prostřední se však i nadále neustále zvelebovalo a doplňovalo.

Na Zvláštní škole internátní se v polovině 60. let zahájila polo odborná výuka v tělesné, výtvarné, hudební a pracovní výchově. V 70. letech se musel navýšit počet tříd na osm. Jelikož kapacita internátu nebyla naplněna, snížila se znovu na 80 míst. Tento počet dětí se až do roku 1989 víceméně nezměnil.

Zvláštní škola, která byla umístěna v zámeckých prostorách, se nejprve specializovala na divadlo a balet. Od osmdesátých let se děti věnovaly zejména zahradnictví a chovatelství. Nacházela se zde též králičí farma.

V roce 1975 byla sloučena základní devítiletá škola Stařechovice s místní školou. Zdejší školu tak navštěvovaly děti ze Stařechovic, Služina a Čech pod Kosířem.

⁸⁰ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 132.

Pro dojíždějící žáky byla z bytu bývalého ředitele zřízena školní družina a školní stravovna, kterou také využívalo i místní žactvo. Z důvodu navýšení počtu žáků se vyučovalo ve čtyřech třídách a bylo otevřeno jedno oddělení školní družiny.

Školní družina navazovala svým programem na výchovnou práci školy, proto vychovatelky věnovaly zvýšenou péči přípravě žáků na vyučování. Zaměřovaly se zejména na tři složky komunistické výchovy, tedy na rozumovou, světonázorovou a estetickou výchovu. Děti často pobývaly na čerstvém vzduchu, k rekreační činnosti využívaly hřiště ve školní zahradě a rovněž se věnovaly úpravě okolí školy a práci na školním pozemku. V rámci společensko-prospěšných prací sbíraly například kaštiny pro lesní zvěř nebo šípky pro školní jídelnu. Zapojovaly se též do několika příprav kulturních programů k významným výročím. Dále se zde rozvíjela hlavně tělesná a branná výchova. *„Při vycházkách byly uplatňovány sportovně branné prvky a přírodovědná činnost, jež navazovala na učivo prvouky a přírodovědy.“*⁸¹ Děti měly možnost navštěvovat tyto zájmové kroužky: technický, estetický, zdravotnický, přírodovědný, dovedných rukou, pohybové hry, modelářský a dopravní. Hodně času bylo věnováno také výchově výtvarné a pracovní. Vybavení družiny bylo neustále doplňováno o nové společenské a didaktické hry.

Školní stravovna spolupracovala s místní stravovnou mateřské školky, ve které se veškeré jídlo vařilo a následně převáželo do školní jídelny.

Mateřská a základní škola v Čechách pod Kosířem navazovaly postupně užší spolupráci. Během školních roků bylo uskutečněno vždy několik vzájemných hospitací učitelek a ředitelek obou škol. Cílem těchto hospitací bylo získat poznatky o tom, jak nejlépe zapojit děti do práce v prvním ročníku základní školy.

V 70. letech se začala uskutečňovat nová koncepce výchovy a vzdělávání dětí. Změnou bylo zejména množinové pojetí matematiky, český jazyk se rozšířil o literární výchovu a prvouka byla zavedena jako samostatný předmět. *„K novým osnovám byly vydány postupně v jednotlivých ročnících nové učebnice, pracovní listy pro samostatnou práci žáků, pro učitele podrobné metodické průvodce.“*⁸² Například první ročník měl používat tři nové díly učebnice čtení, jednalo se o knihy: Živá abeceda, Slabikář a Náš svět. Pro výuku psaní obdrželi žáci předtištěné písanky a pro množinové počítání dostali obrázkové pracovní sešity, které sloužily zároveň jako učebnice. Mimo jiné se měla

⁸¹ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 358.

⁸² Tamtéž, s. 251.

postupně začít zavádět desetiletá povinná školní docházka. Podle nové koncepce došlo rovněž k přejmenování škol. Místní škola se od 1. září 1979 označovala jako Základní škola.

V březnu 1984 byl vydán zákon o soustavě základních a středních škol. „*Jím byla uzákoněna povinná desetiletá školní docházka a zrovnoprávněny všechny tři proudy středních škol.*“⁸³ Hlavním cílem této změny byl záměr, aby převážná většina mládeže získala střední vzdělání. Od 6 do 14 let měly děti plnit povinnou školní docházku v základní škole a poslední 2 roky v některé ze tří druhů středních škol.

⁸³ Somr, M., Mátej, J., Štverák, V. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 314.

10 Školství v Čechách pod Kosířem od roku 1989 po současnost

„*Události následující po 17. listopadu 1989 měly obrovský spád.*“⁸⁴ Tímto datem v naší zemi započala takzvaná Sametová revoluce, která přinesla nejen politické a ekonomické změny, nýbrž také rozmach a zkvalitnění našeho školského systému. Došlo k výměně osob ve funkci ministrů, ale též ředitelů škol. Měnil se obsah vzdělávání, zejména u předmětů občanské výchovy a dějepisu. Ruský jazyk se přestal povinně vyučovat. Výuka vlastivědy probíhala v některých ročnících vzhledem k situaci prozatím bez učebnic.

Velmi rychle se zaváděla nová opatření. Školský zákon z roku 1984 o soustavě základních a středních škol byl pozměněn a doplněn. Zkracoval povinnou školní docházku z 10 na 9 let. Do dosavadní školské soustavy začaly spadat soukromé a církevní školy. Byl zrušen velký počet institucí, které zajišťovaly další vzdělávání učitelů. Vysoké školy získaly rozsáhlou autonomii. Jednotná škola byla zrušena a zároveň nahrazena naším současným školským systémem.

V souvislosti s politickými změnami byla zrušena vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Na zdejší škole vyučující žákům vysvětlili problémy současné doby v národním hospodářství a také jim objasnili nastupující politický pluralismus, který byl předpokladem dalšího demokratického vývoje. „*Učitelé využili dostupných pramenů, beletrie a publikovaných článků tak, aby seznámili žáky s důležitými událostmi a významnými osobnostmi od vzniku Československé republiky.*“⁸⁵ Dále průběžně informovali žactvo o dění v naší zemi. Při výchovném působení uplatnili významná výročí, mezi která patřila například výročí vyhlášení samostatnosti Československa v roce 1918, výročí osvobození od fašismu v roce 1945, výročí narození T. G. Masaryka a další. Cílem výuky bylo formovat vlastenecké uvědomění a národní hrdost.

Dále byla na všech školách zakázána činnost politických stran a hnutí. Na škole v Čechách pod Kosířem byla v srpnu 1990 ukončena činnost Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže. „*Politické vzdělávání učitelů bylo v listopadu 1989 zrušeno.*“⁸⁶ Mimo jiné byla v roce 1992 ve zdejší obci zastavena živnostenská výroba bývalého Jednotného zemědělského družstva a jeho budovy byly následně vyklizeny.

⁸⁴ Průcha, J. (ed.), Janík, T., Rabušicová, M. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 50.

⁸⁵ Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. s. 419.

⁸⁶ Tamtéž, s. 424.

„Velký rozvoj v cílech vzdělávání a způsobech práce zaznamenalo po roce 1989 speciální školství zaměřené na vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (osoby se zdravotním postižením a zdravotním nebo sociálním znevýhodněním).“⁸⁷ Zvláštní škola internátní v Čechách pod Kosířem se postupně přizpůsobovala moderním trendům. Nově zde byla otevřena třída školy pomocné, kde se mohly vzdělávat děti s těžším mentálním postižením. Počet tříd této školy se neustále navyšoval. Naproti tomu se snižovalo množství tříd Zvláštní školy. Důvodem této redukce byla výrazně se prosazující tendence integrace, tedy začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do základních škol. V roce 1994 bylo v Prostějově při tomto zařízení založeno Speciálně pedagogické centrum pro cílené vyhledávání, diagnostiku a následnou péči o děti s mentálním postižením.

Dětský domov a speciální školy v Čechách pod Kosířem navštěvovaly děti s různým stupněm mentální retardace a děti s kombinovanými vadami. V tomto zařízení existovalo několik zájmových kroužků, například keramický, o který projevovali žáci velký zájem. Práce v keramické dílně byla rovněž součástí výuky a pracovní terapie. Školáci se též učili vařit a osvojovali si základy stolování. Co se týče sportu, mohli se věnovat lehké atletice, cyklistice, sjezdovému lyžování nebo orientačnímu běhu.

Zámek v Čechách pod Kosířem se stal v průběhu času bohužel nevyhovujícím. Přestal splňovat přísná hygienická nařízení a jeho prostory již nešlo přestavět tak, aby těmto předpisům vyhověly. Z toho důvodu bylo rozhodnuto o přesunu celého zařízení. „Dnem 31. 12. 2005 po více jak padesátileté historii skončila činnost zvláštní školy a dětského domova na českém zámku.“⁸⁸ Zařízení bylo přestěhováno do opravených pavilonů bývalé interny v areálu staré nemocnice v Prostějově. Tyto nové prostory splňovaly potřebné hygienické podmínky a zároveň všechny moderní trendy, neboť děti byly ubytovány v samostatných buňkách spolu se svými vychovateli, přičemž každá buňka fungovala jako samostatná rodina.

Roku 1990 odešla do důchodu již výše zmíněná Marie Poláchová, která setrvala ve funkci ředitelky mateřské školky celkem 27 let. Na její místo nastoupila Ludmila Paráková, která zde působila jako učitelka již od roku 1978.

V listopadu 1998 odešel do důchodu starosta Jan Dvořák. Následně byl po volbách zvolen na jeho místo Zdeněk Mader, který ve funkci setrval plných 12 let.

⁸⁷ Vališová, A., Kasíková, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. s. 89.

⁸⁸ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 105.

Současným starostou obce je Ing. Milan Kiebel, který spravuje Čechy pod Kosířem od roku 2010.

Rovněž v roce 1998 proběhly změny ve vedení školy. Po odchodu Věry Kociánové-Ciglové obsadila ředitelské místo Jarmila Menšíková ze Stařechovic, která řídila školu až do roku 2009.

Dne 1. ledna 2003 došlo k administrativnímu sloučení základní a mateřské školy a školní jídelny v jeden celek. „*Ředitelkou sloučených školských zařízení byla až do odchodu do důchodu stávající ředitelka základní školy paní Jarmila Menšíková.*“⁸⁹ Dosavadní ředitelka zdejší školky Ludmila Paráková pracovala nadále na pozici vedoucí učitelky až do roku 2009, kdy odešla ze zdravotních důvodů. Místním dětem se tak věnovala dohromady 31 let.

Základní a mateřská škola se během let neustále zvelebovaly a modernizovaly. Školka obdržela postupně nová okna i dveře a v roce 2005 byla vyměněna její střecha. Dále se uskutečnila celková oprava jejího sociálního a stravovacího zařízení. V roce 2011 bylo v zahradě mateřské školky postaveno zcela nové dětské hřiště. V budově základní školy byla v roce 2014 provedena oprava výdejny školní stravovny a o rok později generální oprava sociálního zařízení a vybavení. Mimo jiné byl v roce 2007 na škole uveden do chodu internet. V červnu 2018 bylo započato s celkovou renovací školy. Především došlo k opravě střechy, elektroinstalace, topení, rozvodů vody a odpadů. Rovněž byly realizovány další nutné stavební úpravy jako například vyrovnání všech podlah a nová omítka.

Současnou ředitelkou základní i mateřské školy je od roku 2009 paní Iveta Slámová. Základní školu tvoří první stupeň, tedy první až pátý ročník. Škola velmi dobře spolupracuje s rodiči, širokou veřejností, obcí a také s místní Tělovýchovnou jednotou Sokol. Dále je vybavena moderní technikou, nachází se zde například interaktivní tabule a počítače, které zkvalitňují vyučování. Učitelé mají možnost uplatňovat výuku v přírodě, protože místní škola leží v blízkosti chráněné krajinné oblasti Velký Kosíř a zámeckého parku. Žáci jsou vedeni k zodpovědnosti a spolupráci a též motivováni k celoživotnímu učení. V průběhu roku mohou navštěvovat několik zájmových útvarů. Škola nabízí počítačový, výtvarný a keramický kroužek. Dále mohou děti chodit do florbalu či do přírodovědného kroužku Ekoškola.

⁸⁹ Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. s. 63.

Místní školní družina má dvě oddělení a je určena pro maximální počet 58 žáků první až páté třídy. Nabízí dětem různé vzdělávací, odpočinkové, rekreační a zájmové aktivity.

Mateřská škola byla v roce 2018 rozšířena o novou třídu pro 20 dětí a zároveň byla společně se školní zahradou modernizována. V současnosti navštěvuje školku v Čechách pod Kosířem 46 dětí, které jsou rozděleny do dvou tříd podle věku. Vybavení obou tříd je nadstandardní, jsou zde umístěny interaktivní tabule, tablety, nové didaktické pomůcky a hračky. Děti tráví spoustu času pobyt v přírodě, jelikož se v blízkosti nachází zámecký park a vrch Velký Kosíř. Chodí na různé poznávací výlety, do divadel, muzeí a na výstavy. Mají možnost využívat keramickou dílnu. Dále se mohou zúčastnit pohybových aktivit v tělocvičně či v přírodě, výuky anglického jazyka, cvičení dětské jógy, předtaneční průpravy a dalších různých aktivit. Školka rovněž zajišťuje ekologické a environmentální programy a zapojuje se například do mezinárodní spolupráce eTwinning a do mezinárodního programu Ekoškola.

Závěr

V mé bakalářské práci jsem zpracovala dějiny školství v Čechách pod Kosířem. Pro lepší orientaci jsem práci rozdělila do deseti kapitol.

První kapitola obsahuje stručný nástin historie a vývoje školství na našem území od nejstarších dob až do současnosti. Pro lepší přehlednost jsem ji rozčlenila do sedmi podkapitol, ve kterých se nacházejí vždy důležité mezníky a změny českého školství v daném období.

V následující druhé části jsem se věnovala významným rodům, osobnostem a spolkům, které se váží k Čechám pod Kosířem. Jmenovitě jsem se zabývala šlechtickým rodem Silva-Tarouca, rodinou Smekalů, českým malířem Josefem Mánesem a současníkem Václavem Obrem. V neposlední řadě si zasloužili pozornost rovněž významní rodáci, mezi které patří Jan Karel Hunčovský, Rudolf Hlubinka, Ing. František Smékal a akademik Ing. Dr. Bedřich Hacar, DrSc. Z místních spolků jsem vyzdvihla Tělocvičnou jednotu Sokol, která měla vliv na tělovýchovu a vzdělávání tehdejších dětí.

Ve třetí až desáté kapitole se chronologicky zaměřuji na vývoj školství v Čechách pod Kosířem od jeho úplných počátků až do jeho současné podoby. Tyto kapitoly jsou doplněny historií obce, která podle písemností prokazatelně vznikla nejpozději roku 1131. Také jsem nastínila různé události, které se nějakým způsobem dotkly místních obyvatel a zároveň školy a jejích žáků. K zajímavým momentům došlo ke konci druhé světové války, kdy se obec stala průjezdovou cestou pro ustupující německá vojska. Jako další okamžiky jsem zmínila stavbu nové školní budovy mezi lety 1872 až 1873 a dvě generální opravy školy z 20. a 60. let 20. století. Rovněž jsem se věnovala Živnostenské škole pokračovací, která v Čechách pod Kosířem existovala mezi lety 1924 až 1933. Dále jsem přiblížila situaci ohledně místního zámku, na kterém byla v roce 1949 zřízena internátní střední škola. Po jejím zrušení v roce 1953 byl do zámeckých prostor přemístěn dětský domov a současně zde nově vznikla Zvláštní škola internátní. Nemohla jsem opomenout rok 1963, kdy došlo k otevření mateřské školky se školní jídelnou. Důležitý je též rok 2003, kdy byla sloučena zdejší základní a mateřská škola v jeden celek. Na konci práce poskytuji pohled na současnou základní a mateřskou školu v Čechách pod Kosířem. Mimo jiné jsem si všímala osob, které se postupně vyměnily ve funkci ředitele školy a také změn ve vedení obce.

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo objasnit historický vývoj školství v Čechách pod Kosířem od jeho počátků až po současnost. Snažila jsem se shromáždit co nejvíce poznatků o místní škole a obci a poté vyzdvihnout ty nejdůležitější události, které se v nich odehrály. Práce je psána podle pravdy a pokusila jsem se ji podat srozumitelně. Také se dá považovat za možný zdroj informací o historii školství v Čechách pod Kosířem, jelikož neexistuje žádná publikace, která by se zabývala pouze školstvím v této obci.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Bartoš, J., Schulz, J., Trapl, M. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1976. 330 s.

Bezrouková, A., Dostálová, H., Hošek, K. a kol. *Čechy pod Kosířem. Historie a současnost*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1990. 31 s. ISBN 80-900106-0-1.

Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2000. 62 s.

Gračka, F. *Silva-Taroucové v Rakousku-Uhersku a jejich historický přínos pro náš hanácký kraj*. Čechy pod Kosířem, 2008. 47 s.

Hlaváček, L. *Josef Mánes a umělecká rodina Mánesů*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1988. 393 s.

Horák, J., Kratochvíl, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 3. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2001. 121 s. ISBN 80-7083-472-2.

Králíková, M., Nečesaný, J., Spěváček, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 184 s.

Mader, Z. *140 let Sboru dobrovolných hasičů: 1875-2015*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2015. 44 s. ISBN 978-80-270-1155-1.

Mader, Z., Gračka, F. *Čechy pod Kosířem*. Čechy pod Kosířem: Obec Čechy pod Kosířem, 2018. 143 s. ISBN 978-80-270-3840-4.

Průcha, J. (ed.), Janík, T., Rabušicová, M. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

Somr, M., Mátej, J., Štverák, V. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 359 s.

Štěpánek, P. *Mecenáši Josefa Mánesa: portugalský rod Silva Tarouca a jeho vliv na českou kulturu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 230 s. ISBN 978-80-244-4110-8.

Štverák, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s.

Vališová, A., Kasíková, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

Váňa, J. a kol. *Dějiny pedagogiky*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. 379 s.

Archivní prameny

Státní okresní archiv, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1955-1990. 424 s. Uloženo v ZŠ A MŠ Čechy pod Kosířem.

Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1879-1925.

Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1925-1955. 350 s. Dostupné z: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=FC9598F3D9C611E3841BF04DA2339CBD> [citováno k 8. 3. 2020].

Státní okresní archiv Prostějov, fond Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem. Školní kronika 1940-1945. Dostupné z: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=5232225CD9C711E3841BF04DA2339CBD> [citováno k 8. 3. 2020].

Státní okresní archiv Prostějov, fond Živnostenská škola pokračovací Čechy pod Kosířem. Katalogy a třídní knihy 1928-1933. Dostupné z: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=d0eac7fead698e6c82e9d452095ab881> [citováno k 8. 3. 2020].

Časopisové a novinové zdroje

Gračka, F. Velký zámecký rybník v Čechách pod Kosířem. *Hanácký kalendář*, 2005, s. 32-35.

Hošek, E. Mé vzpomínky na hraběcí rod Silva-Tarouca. *Střední Morava. Kulturněhistorická revue*, 1998, roč. 4, č. 6, s. 98-103. ISSN 1211-7889.

Koudelka, O. Pobyty Josefa Mánesa v Čechách pod Kosířem. *Hanácký rok*, 2010, roč. 1, s. 92-93. ISBN 978-80-87091-09-8.

Mader, Z. Čechy pod Kosířem a jejich pamětihodnosti. *Hanácký kalendář*, 2010, s. 79-83.

Prostějovský den, 2005, č. 293 (16. 12. 2005), s. 1, *Děti ze zámku se stěhují do nového domova: po půl století opustí postižení oblíbený historický objekt v Čechách pod Kosířem.*

Prostějovský týden, 2004, roč. 14, č. 2 (7. 1. 2004), s. 4, *Speciální školství v Čechách pod Kosířem má už půl století.*

Prostějovský Večerník, 2005, roč. 9, č. 50 (19. 12. 2005), s. 5, *Stará nemocnice již slouží dětem.*

Thomas, W. Chirurg osvěcenské doby z Čech pod Kosířem (Jan Karel Hunčovský). *Střední Morava. Kulturněhistorická revue*, 1998, roč. 4, č. 7, s. 93-96. ISSN 1211-7889.

Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy. 2018, č. 316, 174 s. ISSN 1212-1134.

Internetové zdroje

Čechy pod Kosířem. *CZREGION | Celostátní informační portál* [online]. Dostupné z: <https://www.czregion.cz/cechy-pod-kosirem> [citováno k 29. 2. 2020].

Historie. *Dětský domov Prostějov – Dětský domov a Školní jídelna* [online]. Dostupné z: <https://www.ddprostejov.cz/historie> [citováno k 15. 3. 2020].

Mateřská škola: O nás. *Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://skolacechypk.cz/cz/matrska-skola-o-nas> [citováno k 28. 3. 2020].

Obr, V. Václav Obr: restaurátor, zakladatel Muzea historických kočárů. *MUZEUM HISTORICKÝCH KOČÁRŮ Čechy pod Kosířem - Historické kočáry „MYLORD“* [online]. Dostupné z:

http://www.historickekočary.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=t=blog&id=10&Itemid=12&lang=cs [citováno k 21. 2. 2020].

Projekty v naší obci. *Obec Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://www.cechypk.cz/vyznamne-projekty> [citováno k 29. 3. 2020].

Školní družina: O školní družině. *Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://skolacechypk.cz/cz/skolni-druzina-o-skolni-druzine> [citováno k 28. 3. 2020].

TJ Sokol. *Obec Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://www.cechypk.cz/spolky-pusobici-v-obci/tj-sokol> [citováno k 24. 2. 2020].

Úvod do historie obce. *Obec Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://www.cechypk.cz/historie-podrobne> [citováno k 29. 2. 2020].

Základní škola: O nás. *Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://skolacechypk.cz/cz/zakladni-skola-o-nas> [citováno k 28. 3. 2020].

Základní škola: Zájmové útvary. *Základní škola a mateřská škola Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://skolacechypk.cz/cz/zakladni-skola-krouzky> [citováno k 28. 3. 2020].

Z historie Sokola v Čechách pod Kosířem. *Obec Čechy pod Kosířem* [online]. Dostupné z: <https://www.cechypk.cz/spolky-pusobici-v-obci/tj-sokol/nase-tj-sokol/906-z-historie-sokola> [citováno k 24. 2. 2020].